

Suomen Kansanopistoyhdistys
Finlands Folkhögskolförening

Opintokeskukset
STUDIECENTRALERNA

Vapaan sivistystyön toiminnallinen lukutaitokoulutus

Kansanopistojen ja opintokeskusten
yhteiskoulutuksen toteutusmalli

2019

Sisällys

1 Johdanto	3
2 Tausta ja lähtökohdat.....	4
Kotoutumiskoulutuksen rahoitus	5
Vapaan sivistystyön uusi koulutustehtävä	6
3 Koulutuksen tavoitteet	7
4 Kohderyhmä.....	10
5 Opiskelijoiden rekrytointi ja ryhmäkoko.....	11
6 Oppimisympäristöt ja opetusmenetelmät	14
7 Koulutuksen opetussuunnitelma	19
Vapaan sivistystyön lukutaitokoulutuksen opetussuunnitelmasuositus.....	19
Kansanopisto- opintokeskus -kumppaneiden yhteinen suunnittelu ja paikalliset opetussuunnitelmat	20
8 Koulutuksen keskeiset sisällöt	21
Monilukutaitoon liittyvät sisällöt	22
Yhteiskuntataitoihin ja kulttuurin tuntemukseen liittyvät sisällöt.....	23
Opiskelu- ja itsearviointitaitoihin liittyvät sisällöt.....	24
9 Koulutuksen laajuus.....	24
11 Osaamisen tunnistaminen, tunnustaminen ja arviointi.....	28
11 Kohderyhmille mahdolliset jatkokolut.....	30
Lähteet	33
Liitteet.....	35

1 Johdanto

Maahanmuuttajalla koulutukseen pääseminen ja kantaväestöön tutustuminen mahdollisimman nopeasti maahantulon jälkeen tukevat hyvää kotoutumista ja vähentävät syrjäytymisriskiä. Luku- ja kirjoitustaidon hallitseminen nykyaikaisessa kirjalliseen kulttuuriin painottuvassa tietoyhteiskunnassa on oleellinen kotoutumisen edellytys. Osaamiskartoituksissa on todettu, että Suomessa on maahanmuuttajia, joilla ei ole lukutaitoa edes omalla äidinkielellään. Vastaanottokeskuksissa vuonna 2016 tehdyn osaamiskartoituksen mukaan noin seitsemän prosenttia turvapaikanhakijoista oli lukutaidottomia ja 73 prosenttia tarvitsi eriasteisia harjoituksia latinalaisella kirjaimistolla lukemisessa ja kirjoittamisessa (OKM 2016).

Aikuisten maahanmuuttajien vapaana sivistystyönä toteutettavaa toiminnallisuutta painottavaa luku- ja kirjoitustaidon koulutusta kehitettiin kansanopistojen ja opintokeskusten yhteishankkeessa, Kotoutumisvalmiuksien tukeminen ja osallistavat koulutuspolut 1.8.2017-30.5.2019. Hanketta hallinnoi Suomen Kansanopistoyhdistys ja hankekumppaneina olivat Opintokeskukset ry ja Humanistinen ammattikorkeakoulu. Koulutusmallien kehittämiseen ja pilottikoulutusten toteuttamiseen osallistui viisi kansanopistoa ja yhdeksän opintokeskusta. Kehittämistyö ja arviointi toteutettiin hankkeen puitteissa ja hankkeen aikaiset pilotoitokoulutukset järjestettiin vapaan sivistystyön valtionosuusrahoituksella.

Hankkeen tavoitteena oli kehittää sellaista lukutaitokoulutuksen mallia, jossa opiskelu etenee puhutun kielen kautta luku- ja kirjoitustaidon harjoitteluun ja jossa hyödynnetään toiminnallisia menetelmiä ja lähialueen yhteisöjä. Opiskeltavat aiheet liitettiin opiskelijan arjen tilanteisiin. Koulutusten tavoitteena oli luku- ja kirjoitustaidon opettamisen lisäksi tukea osallistujien kokonaisvaltaista kotoutumista ja arjen kansalaisuuden saavuttamista.

Tässä julkaisussa kuvattu vapaan sivistystyön toiminnallisen lukutaitokoulutuksen malli on kirjoitettu hankkeen aikana toteutettujen pilottikoulutusten ja hankkeen suunnitteluryhmän kokemusten pohjalta. Pilottikoulutuksia toteutettiin viidessä kansanopistossa eri puolella Suomea yhdessä seitsemän opintokeskuksen kanssa. Hankkeen suunnitteluryhmässä oli mukana yhteensä yksitoista henkilöä Kansanopistoyhdistyksestä, opintokeskuksista ja kansanopistoista.

2 Tausta ja lähtökohdat

Vapaan sivistystyön oppilaitoksilla on pitkä kokemus maahanmuuttajille suunnattujen koulutusten toteuttamisesta. Koulutuksia on järjestetty sekä omaehtoisina vapaan sivistystyön kotoutumiskoulutuksina että TE-hallinnon kilpailutuksen kautta työvoimapolitiittisina kotoutumiskoulutuksina. Jotta maahanmuuttaja on voinut opiskella omaehtoisessa kotoutumiskoulutuksessa, on hänen pitänyt saada hyväksyntä TE-toimistosta koulutuksen sopivuudesta kotoutumiskoulutukseksi. Kotoutumisajalla oleva maahanmuuttaja on voinut opiskella omaehtoisena kotoutumiskoulutuksena vapaan sivistystyön suomen kielen ja kulttuurin linjoilla, aikuisten perusopetuksessa, ammatilliseen koulutukseen valmentavassa tai lukioon valmistavassa koulutuksessa, ammatillisessa koulutuksessa, lukiossa sekä kansanopistojen pitkillä vapaan sivistystyön linjoilla.

Vapaan sivistystyön oppilaitosten toiminnasta ja rahoituksesta säädetään vapaasta sivistystyöstä annetussa laissa (632/1998) ja vapaasta sivistystyöstä annetussa asetuksessa (805/1998). Lain mukaan vapaan sivistystyön tarkoituksena on järjestää elinikäisen oppimisen periaatteen pohjalta yhteiskunnan eheyttä, tasa-arvoa ja aktiivista kansalaisuutta tukevaa koulutusta. Vapaana sivistystyönä järjestettävän koulutuksen tavoitteena on edistää ihmisten monipuolista kehittymistä, hyvinvointia sekä kansanvaltaisuuden, moniarvoisuuden, kestäväns kehityksen, monikulttuurisuuden ja kansainvälisyyden toteutumista. Laissa esitetyt vapaan sivistystyön tarkoitus ja tavoitteet antavat näin vapaan sivistystyön oppilaitoksille vankan perustan toteuttaa laaja-alaista ja kokonaisvaltaista maahanmuuttajien kotoutumiskoulutusta.

Vuonna 2017 hallitus linjasi, että tulee luoda uudenlainen maahanmuuttajien tarpeisiin vastaava koulutusmalli vapaan sivistystyön toimintana. Eriytinen huoli oli kotoutumista tukevien toimien ulkopuolelle jäävistä henkilöistä ja luku- ja kirjoitustaidosta. Luku- ja kirjoitustaidon koulutus siirtyi työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalta opetus- ja kulttuuriministeriön toimialalle vuoden 2018 alusta lähtien ja vapaan sivistystyön maahanmuuttajakoulutukselle luotiin uusi rahoitusmalli (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017.) Syyskaudella 2017 opetushallituksessa laadittiin Vapaan sivistystyön lukutaitokoulutuksen opetussuunnitelmasuositus (Opetushallitus 2017).

Kotoutumiskoulutuksen rahoitus

Jo vuonna 2014 Vapaan sivistystyön rakenne- ja rahoitustyöryhmä oli esittänyt muistiossaan, että vapaan sivistystyön valtionosuusrahoituksella toteutettavalle omaehtoiselle maahanmuuttajien kotoutumiskoulutukselle tulisi myöntää 100 %:n valtionosuus. Esitystä perusteltiin sillä, että vapaan sivistystyön oppilaitokset ovat merkittäviä omaehtoisen kotoutumiskoulutuksen järjestäjiä ja koulutuksen kysyntä on kasvussa, eikä opiskelijamaksuja käytännössä voida periä kotoutumissuunnitelmaan hyväksytystä koulutuksesta. Esitys ei kuitenkaan tässä vaiheessa edennyt vielä lakimuutoksiin.

Vuoden 2017 loppuun saakka, vapaana sivistystyönä järjestettävän kotoutumiskoulutuksen haasteena oli vapaan sivistystyön rahoitusjärjestelmä, jonka mukaan kansanopiston ylläpitäjille myönnettiin 57 %:n ja opintokeskuksen ylläpitäjälle 65 %:n valtionosuusrahoitus. Tämän osuuden ylittävät kustannukset ylläpitäjän oli katettava omalla rahoituksella tai koulutuksesta kerätyillä opiskelijamaksuilla. Maahanmuuttajakoulutusten osalta rahoitusjärjestelmä oli haasteellinen. Opetushallituksen myöntämiä opintoseteleitä on monissa oppilaitoksissa käytetty maahanmuuttajakoulutusten opiskelijamaksujen kattamiseksi kokonaan tai osittain, mutta rahoitus ei ole riittänyt täyttämään maahanmuuttajakoulutusten kustannusten tarpeita, koska setelirahoituksen kohderyhmiä ovat myös työttömät, ikääntyneet ja peruskoulunsa päättäneet nuoret.

Vuonna 2015 turvapaikanhakijoiden määrä lähes kymmenkertaistui edelliseen vuoteen verrattuna¹, mikä johti kotoutumiskoulutusten järjestämistarpeen huomattavaan kasvuun. Tämä koski myös luku- ja kirjoitustaidon opetusta. Opetus- ja kulttuuriministeriö asetti toukokuussa 2017 työryhmän valmistelemaan vapaan sivistystyön maahanmuuttajakoulutuksen uutta järjestämis- ja rahoitusmallia. Antamassaan muistiossa työryhmä esitti, että valtionrahoituksen tulisi olla 100 % niiden maahanmuuttajien osalta, joiden koulutus on hyväksytty kotoutumissuunnitelmaan. Työryhmän esityksen mukainen lakimuutos astui voimaan vuoden 2018 alusta. (Laki vapaata sivistystyöstä 632/1998, 9§.) Samanaikaisesti luku- ja kirjoitustaidon koulutus siirtyi työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalta opetus- ja kulttuuriministeriön toimialalle.

¹ Turvapaikanhakijoiden määrä vuonna 2014 oli 3651 henk. vuonna 2015 turvapaikanhakijoita oli 32 476henk. (Maahanmuuttovirasto 2019).

Oppilaitoskohtaisesti rahoitus perustuu opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämiin suoritteiden määriin ja suoritteita vastaaviin yksikköhintoihin. Suoritepäätökset tehdään vuosittain valtion talousarvion rajoissa. Kansanopistojen osalta vuodelle 2019 vahvistetun kotoutumiskoulutuksen opiskelijaviikkojen määrän valmistelussa perustana ovat olleet vuoden 2017 toteutuneiden ja vuoden 2019 arvioitujen opiskelijaviikkojen määrät. Opintokeskusten osalta vuodelle 2019 vahvistetun kotoutumiskoulutuksen opetustuntien määrän valmistelussa perustana ovat olleet vuoden 2017 toteutuneiden ja vuoden 2019 arvioitujen opetustuntien määrät.

Vuodesta 2020 lähtien rahoitus määräytyy vuosittaisten toteutumien mukaan siten, että kotoutumissuunnitelman mukaiset suoritteet lasketaan varainhoitovuotta edeltänyttä vuotta edeltäneen vuoden toteumatietojen pohjalta. Näin esimerkiksi vuoden 2022 rahoituksessa huomioidaan vuoden 2020 toteuma (opetus- ja kulttuuriministeriö 2017). Kahden oppilaitosmuodon yhteistä koulutusta suunniteltaessa on otettava huomioon eri oppilaitosmuotojen rahoituksen erilaiset perusteet. Kansanopistojen rahoitus pohjautuu opiskelijoiden määrään ja opiskelijaviikkokertymään, opintokeskuksella rahoitus lasketaan opetustuntien mukaan.

Vapaan sivistystyön uusi koulutustehtävä

Hallituksen puolivälitarkistuksessa vuonna 2017 esitettiin osana osaamisen ja koulutuksen kärkihanketta tavoitteeksi ”Nopeuttaa maahanmuuttajien siirtymistä työelämään ja luoda uusi maahanmuuttajien tarpeisiin vastaava koulutusmalli vapaan sivistystyön toimintana”. Maahanmuuttajakoulutus oli nähty toimivan osittain tehottomasti ja katkonaisesti. Kaikille luku- ja kirjoitustaidon opetusta tarvitseville perinteiset kotoutumiskoulutuksen mallit eivät olleet toimivia. Samat henkilöt olivat käyneet saman tason kurseja useampia kertoja edistymättä opinnoissaan. Kotoutumiskoulutukseen tarvittiin selkeämpää polutusta, ohjausta ja henkilökohtaistamista, jotta kukin maahanmuuttaja löytäisi koulutuspolun, joka mahdollisimman hyvin tukisi hänen kotoutumistaan ja kehitystään suomen kielessä sekä nopeuttaisi hänen etenemistään työelämään. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017.)

Osana kärkihanketta opetus- ja kulttuuriministeriö asetti toukokuussa 2017 työryhmän valmistelemaan uutta järjestämis- ja rahoitusmallia vapaan sivistystyön maahanmuuttajakoulutukseen. Työryhmän tuli huomioida ehdotuksessaan maahanmuuttajien luku- ja kirjoitustaidon tehtävien siirto

opetus- ja kulttuuriministeriölle. Vapaan sivistystyön oppilaitoksilla oli aikaisempaa kokemusta maahanmuuttajien koulutuksesta ja kokemusta myös lukutaito-opetuksesta ja niillä nähtiin olevan hyvät mahdollisuudet ottaa vastaan tämä uusi tehtävä.

Työryhmä esitti, että vapaan sivistystyön oppilaitoksille määritellään uusi yhteiskunnallinen koulutustehtävä, jossa maahanmuuttajille kohdennettavan koulutuksen keskeisenä sisältönä olisivat luku- ja kirjoitustaidon ja suomen/ruotsin kielen taidon opinnot ja muut kotoutumislain tavoitteiden mukaiset sisällöt. Opinnot haluttiin yhdistää toiminnallisiin sisältöihin, painottaen arjen taitojen kehittymistä ja aktiivisen arjen kansalaisuuden saavuttamista. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017.)

Koulutuksen kohderyhmäksi haluttiin erityisesti ne henkilöt, jotka ”tarvitsevat joustavia ja/tai osa-aikaisia mahdollisuuksia luku- ja kirjoitustaidon ja suomen kielen taidon vahvistamiseen kuten kotivanhemmat ja henkilöt, joiden arvioidaan tarvitsevan erityisesti toiminnallista opiskelua, mutta myös muut henkilöt, joiden tarpeita muu koulutustarjonta ei tällä hetkellä vastaa.” Samalla haluttiin mahdollistaa joustavatahtinen ja osa-aikainen koulutus, joka soveltuisi myös työssä käyville henkilöille. Rahoituksen osalta työryhmä ehdotti sata prosenttista valtionosuusrahoitusta. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017.)

Vapaan sivistystyön lukutaitokoulutuksen toteuttamista varten laadittiin opetushallituksen johdolla Vapaan sivistystyön lukutaitokoulutuksen opetussuunnitelmasuositus (Opetushallitus 2017). Kun maahanmuuttajien luku- ja kirjoitustaidon opetus siirtyi työ- ja elinkeinoministeriöltä opetus- ja kulttuuriministeriön vastuualueelle vuoden 2018 alusta, alettiin lukutaitokoulutuksia toteuttaa vapaan sivistystyön oppilaitoksissa ja myös kansanopistot ja opintokeskukset olivat valmiita aloittamaan yhdessä toteutettavaa toiminnallisuutta ja kokonaisvaltaista kotoutumista tukevaa lukutaito-opetusta.

3 Koulutuksen tavoitteet

Koulutuksen tavoitteet perustuvat opetushallituksen julkaisemaan Vapaan sivistystyön lukutaitokoulutuksen opetussuunnitelmasuositukseen 2017, jonka lähtökohtana on kokonaisvaltaisen kotoutumisen tukeminen toiminnallisilla menetelmillä. Kansanopistojen ja opintokeskusten yhteistyössä

järjestettävän lukutaito- ja kotoutumiskoulutuksen lähtökohtana on tarjota oppivelvollisuusiän ylittäneille maahanmuuttajille koulutusta, joka lukutaito-opetuksen ohella tukee osallistujan mahdollisuuksia tutustua monipuolisesti ympäröivään yhteiskuntaan ja päästä osalliseksi sen toimintoihin aktiivisena kansalaisena.

Koulutuksen tavoitteena on tukea oppivelvollisuusiän ylittäneiden maahanmuuttajien varhaista kotoutumista sekä luku- ja kirjoitustaidon saavuttamista ja kehittymistä. Luku- ja kirjoitustaidon opetuksen ohella tavoitteena on tutustuttaa opiskelijat suomalaiseen kulttuuriin, yhdistys- ja harrastustoimintaan ja näin tukea ja kannustaa heitä aktiiviseen osallistumiseen ympäröivässä yhteiskunnassa. Nämä tavoitteet kietoutuvat lähtökohtaisesti toisiinsa siten, että kieli palvelee osallisuutta ja päinvastoin. Tavoitteena on kaksisuuntainen kotoutuminen, joka mahdollistuu yhteisöllisessä, verkostomaisessa oppimisympäristössä, jossa luodaan kontakteja niin oppilaitoksen sisällä henkilökunnan ja eri opiskelijaryhmien kesken kuin ympärillä olevaan yhteisöön: tutustutaan kantaväestöön, osallistutaan paikkakunnan erilaisiin toimintoihin ja löydetään yhteisiä kiinnostuksen kohteita. Opiskelijan kokonaisvaltainen kotoutuminen tarvitsee laajemman kontekstin kuin pelkän luokkahuoneen. (Luukkainen 2019.)

Kokonaisuudessaan opetuksessa noudatetaan andragogisia lähtökohtia, joissa aikuisen elämäkokemus huomioidaan ja sitä arvostetaan. Opettaja liittyy koulutuksen tavoitteet ja opiskelijan henkilökohtaiset tavoitteet mielekkäiksi oppimiskokonaisuuksiksi. Suuri osa lukutaitokoulutukseen osallistuvista maahanmuuttajaopiskelijoista tulee yhteiskunnista, joissa koulutus painottuu autoritaariseen, opettajajohtoiseen opiskeluun. Koulutuksessa opiskelijoita tutustutetaan suomalaiseen opetus- ja opiskelukulttuuriin ja kannustetaan opiskelijoita ottamaan vastuuta omasta oppimisestaan sekä arvioimaan omaa kehitystään opinnoissaan.

Lukutaitoryhmät ovat usein hyvin heterogeenisiä. Kaikkien opiskelijoiden kanssa tehdään henkilökohtaiset opiskelusuunnitelmat ja opiskelijat oppivat koulutuksessa suomen kieltä oman suunnitelmansa mukaan siten, että puhuttu kieli on pohjana kirjoitetulle kielelle. Kielitaidon lisääntyessä myös tavoitteita tarkennetaan ja päivitetään.

Lukutaitokoulutuksen aikana opiskelijat pääsevät osallisiksi itselleen mielekkäisiin yhteisöihin, jolloin kielen oppiminen on luontevaa ja suomen kielen käyttöön syntyy sisäsyntyistä motivaatiota.

Kieli on avain osallisuuteen suomalaisessa yhteiskunnassa ja kansalaisyhteiskunnassa - ja toisaalta kieltä opitaan tehokkaasti juuri osallistumalla itselle mielekkäisiin toimiin. Joustava ja tarkoituksenmukainen kielenopetus tarkoittaa opiskelijan olosuhteiden ymmärtämistä ja kielen oppimista tarkoituksenmukaisella tavalla tunnistettuihin olosuhteisiin ja lähtökohtiin peilaten.

Jotta aito osallisuuden tunne syntyy, tuetaan opiskelijoita tunnistamaan itselleen tärkeitä arvoja ja elämäntavoja sekä toimia, joihin haluaa osallistua. Suomalaisen yhteiskunnan arvoja, toimintatapoja ja sääntöjä peilataan koulutuksessa omiin arvoihin ja itselle tärkeisiin toimintatapoihin. Näin opiskelijalla on mahdollisuus reflektoida omaa tapansa toimia ja tulla aidosti osalliseksi haluamillaan tavoilla uudessa kotimaassaan.

Kulttuurit muuttuvat kohtaamisissa. Kaksisuuntaisen kotoutumisen tarkoituksena on tukea myös syntyperäisten suomalaisten kykyä kohdata maahan myöhemmin muuttaneita ihmisiä ja etsiä tapoja ottaa heidät osallisiksi yhteisöihinsä. Järjestöissä pohditaan sitä, kuinka osallistumisen esteitä voitaisiin purkaa, jotta kaikkien halukkaiden osallistuminen olisi mahdollista. Järjestöillä ja yhdistyksillä tulee olla selkeä, toimintasuunnitelmiin kirjattu toimintakulttuuri käytännön sovelluksineen maahanmuuttajien huomioimiseksi ja toimintaan integroimiseksi. Opintokeskusten tavoitteena kotoutumiskoulutuksen toteuttamisen ohella on maahanmuuttajien ja yhdistystoiminnan tarjoamien mahdollisuuksien kohtaannon vakiinnuttaminen osaksi nykyaikaista ja ajantasaista yhdistys- ja kansalaisjärjestötoimintaa. Tämä edellyttää niin palkattujen työntekijöiden kuin vapaaehtoisten monikulttuurista osaamista sekä maahanmuuttajien ohjauksessa ja opetuksessa tarvittavien taitojen ja tietojen osaamista. Opintokeskukset suunnittelevat ja vastaavat pääosin tästä koulutuksesta.

Kansanopistot oppimisympäristöinä tarjoavat mahdollisuuden kahdenväliseen integraatioon. Kansanopistoissa opiskelee eri-ikäisiä ja eri kulttuuritaustoista tulevia opiskelijoita. Yhteisöllisyys, turvallisuus ja luottamuksellisuus ovat keskeisiä periaatteita kansanopistojen toimintakulttuurissa. Kansanopistopedagogiikkaan yhdistetään dialogisuus, vuorovaikutus ja ajatus koulusta elämää varten. Uuden kielen oppimisessa tämä tarkoittaa sitä, että opiskelija on opettajan tai muun opiskeltavaa kieltä puhuvan henkilön kanssa aktiivisessa vuorovaikutuksessa, jossa ymmärrys luodaan yhteisellä dialogilla. (Luukkainen 2019.)

4 Kohderyhmä

Kansanopistojen ja opintokeskusten yhteisen kokonaisvaltaisen kotoutumisen periaatteeseen nojautuvan lukutaitokoulutuksen kohderyhmänä on kotoutumisajalla olevat maahanmuuttajat, joille on tehty kotoutumissuunnitelma TE-toimistossa tai kunnassa. Koulutus voidaan näin ollen toteuttaa 100 prosenttisella valtionosuusrahoituksella. Koulutukseen voivat osallistua eri rahoituksella myös kotoutumisajan ylittäneet henkilöt, jotka tarvitsivat luku- ja kirjoitustaidon opetusta.

Koulutus soveltuu erityisesti sellaisille henkilöille, jotka hyötyvät toiminnallisista menetelmistä. Perinteiseen, pääosin luokkaopetukseen painottuvaan kotoutumiskoulutukseen osallistuminen on todettu haasteelliseksi esimerkiksi henkilöille, joilla on hyvin vähän aikaisempaa opiskelukokemusta, joilla ei ole ollut mahdollisuuksia koulunkäyntiin kotimaassaan/lähtömaassaan tai joiden koulunkäynti on ollut hyvin vähäistä esimerkiksi alueen levottomuuksien takia. Myös erilaisten traumaattisten kokemusten aiheuttamat oppimisen ongelmat, voivat vaikeuttaa opiskelua perinteisessä kotoutumiskoulutuksessa. Tässä koulutuksessa luku- ja kirjoitustaidon opiskelua ja kotoutumista tukevia opiskeltavia aihepiirejä lähestytään opiskelijälähtöisesti, painottaen arjen toimissa tarvittavaa luku- ja kirjoitustaitoa sekä tutustuen arkielämässä tarvittaviin yhteiskunnan perustaitoihin ja -toimintoihin. Koulutus soveltuu myös erittäin hyvin kotivanhempina olleille henkilöille, mutta tällöin lasten päivähoidon järjestäminen on edellytys opiskelun onnistumiseksi. Maahanmuuttajalasten pääsy varhaiskasvatuksen palvelujen piiriin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa tukee sekä lasten suomen kielen kehitystä, että maahanmuuttajanaisten tasa-arvoa opiskelu- ja työelämässä.

Osalla vuonna 2015 tulleista turvapaikanhakijoista turvapaikanhakuprosessit ovat kestäneet jopa yli kolme vuotta. Tämän takia mahdollisuus osallistua koulutukseen jo turvapaikanhakuprosessin aikana olisi äärimmäisen tärkeää. Tämän koulutuksen toteuttamismalli soveltuisi erittäin hyvin myös turvapaikanhakijoille. Haasteena on kuitenkin rahoituksen järjestäminen, sillä vapaan sivistystyön oppilaitokset voivat saada koulutuksen järjestämisestä 100 %:n valtionosuusrahoituksen vain niiden opiskelijoista osalta, joilla on jo oleskelulupa ja joiden kanssa on tehty kotoutumissuunnitelma.

5 Opiskelijoiden rekrytointi ja ryhmäko

Opiskelijoiden rekrytointi ja valinta

Koulutuksen yhteistyönä toteuttavat kansanopisto ja opintokeskus/-keskukset sopivat keskenään rekrytinnin ja opiskelijavalintojen käytännön toteuttamisesta. Opiskelijarekrytinnin onnistumisen edellytyksenä on tiivis yhteistyö kuntien maahanmuuttaja-asioita hoitavien tahojen, TE-toimistojen, osaamiskeskusten, ELY-keskusten, erilaisten maahanmuuttajajärjestöjen sekä vastaanottokeskusten kanssa. Opiston lähialueen kuntia ja TE-toimistoja informoidaan alkavasta koulutuksesta. Koulutuksesta on hyvä tiedottaa myös lähialueella alkukartoitusta tekeville toimijoille. Pilottikoulutuksista tehtiin tiedote (liite1), jossa koulutuksen lähtökohdat kohderyhmineen ja toteutustapoineen on kuvailtu. Tätä tiedotepohjaa voidaan hyödyntää oltaessa yhteyksissä edellä mainittuihin yhteistyökumppaneihin.

Jotta vapaan sivistystyön oppilaitos saa järjestämästään lukutaito- ja kotoutumiskoulutuksestaan 100%:n valtionosuusrahoituksen, on osallistuvalla opiskelijalla oltava oleskelulupa ja voimassa oleva kotoutumissuunnitelma, joka on tehty hänen kanssaan kunnassa tai TE-toimistossa. Tämän takia yhteistyö kunnan ja TE-toimiston ja osaamiskeskusten kanssa on ehdottoman tärkeää. Alkukartoitukseen tukeutuvan kotoutumissuunnitelman teon yhteydessä TE-toimisto tai kunta voivat ohjata maahanmuuttajaa hakemaan lukutaitokoulutukseen, mikäli tämä osoittautuisi hänelle sopivimmaksi koulutusvaihtoehdoksi. Järjestävät oppilaitokset päättävät kuitenkin oppilaaksi ottamisesta.

Koulutuksen järjestäjien välisellä yhteistyöllä voidaan rytmittää koulutusten aloitusajankohtia tai ohjata opiskelija toiseen koulutukseen, mikäli oma koulutus ei vastaa hakijan tarpeita tai oman oppilaitoksen koulutuspaikat ovat jo täynnä. Rekrytinnissa on kuitenkin huomioitava se, että TE-toimiston on aina hyväksyttävä opiskelijan uusi koulutus ennen sen aloittamista.

Vastaanottokeskuksen opettajat ja sosiaalityöntekijät kohtaavat turvapaikanhakijat ja hahmottavat turvapaikanhakuprosessin aikana kunkin henkilön osaamista ja koulutustarpeita. Mikäli turvapaikanhakija saa myönteisen oleskelulupapäätöksen ja siirtyy tietyn kunnan asukkaaksi, voi vastaanottokeskuksen henkilökunta jo kertoa oleskeluluvan saaneelle henkilölle mahdollisuudesta osallistua vapaan sivistystyön lukutaito- ja kotoutumiskoulutukseen, jos se todetaan hänelle sopivaksi koulutukseksi. Vastaanottokeskusten opettajat ja sosiaalityöntekijät voivat myös oleskeluluvan saaneen

suostumuksella tiedottaa opistolle uudesta kuntalaisesta, jolla voisi olla tarvetta lukutaito-opetuksesta.

Tärkeinä koulutuksen markkinoijina toimivat myös aikaisemmin kansanopistojen ja opintokeskusten koulutuksiin osallistuneet tyytyväiset opiskelijat, jotka voivat suositella koulutusta. Myös lähialueen maahanmuuttajajärjestöjen kautta voidaan tavoittaa esim. niitä maahanmuuttajia, jotka eivät ole TE-hallinnon asiakkaita. Maahanmuuttajajärjestöjen kanssa tehdäänkin aktiivista yhteistyötä.

Haasteellisimmin tavoitettava ryhmä, jolle vapaan sivistystyön lukutaito- ja kotoutumiskoulutus voisi olla hyvä vaihtoehto kotoutumisen tueksi ovatkin esimerkiksi perheen yhdistämisen kautta tulleet vanhemmat henkilöt tai avioliiton kautta tulleet henkilöt, jotka eivät ole ilmoittautuneet TE-toimistojen asiakkaiksi.

Lopullisen opiskelijavalinnan tekee koulutuksen tuottaja. Kansanopiston ja opintokeskuksen järjestäessä yhdessä koulutusta, koulutuksen järjestäjät sopivat keskenään, tekeekö valinnat jompikumpi oppilaitosmuodoista yksin vai tehdäänkö valinnat yhdessä. Opiskelijavalinnan yhteydessä varmistetaan, että hakijalla on oleskelulupa ja että hänen kanssaan on tehty kotoutumissuunnitelma ja kotoutumisaikaa on vielä jäljellä.

Opiskelijoiden valintaprosessin tapa poikkeaa paikkakunnalta toiselle siten, että Helsingissä lukutaitokoulutuksiin ohjaamisen hoitaa Stadin Osaamiskeskus, Oske. Osken ja oppilaitoksen edustajat sopivat koulutuksen aloittamisajankohdasta ja opiskelijamäärästä, jolloin Oskesta ohjataan opiskelijat sopimuksen mukaan. Kun maahanmuuttaja saapuu Osken järjestämään ohjaustilaisuuteen, hänelle annetaan tieto kurssipaikasta, joka hänelle on järjestetty jo etukäteen. Tässä vaiheessa oppilaitos ei voi enää perua opiskelijaksi ottoa. Jos opiskelupaikan saanut henkilö ei saavu opiskelemaan tai, jos koulutuksen alkuvaiheessa todetaan, että kyseinen koulutus ei olekaan opiskelijalle sopiva, voidaan koulutus keskeyttää ja opiskelija ohjataan eteen päin hänelle sopivampaan koulutukseen.

Pienemmillä paikkakunnilla opiskelijaksi hakeneet kutsutaan haastatteluun ja alkutestaukseen. Vaikka opiskelijaksi hakeutuva maahanmuuttaja on jo aiemmin osallistunut TE-toimiston tai kunnan järjestämään alkukartoitukseen, on alkutestaus ennen opiskelijaksi valintaa tarpeen. Alkukartoituk-

sen ja opiskelijaksi hakeutumisen välillä on saattanut kulua useampia kuukausia ja opiskelijaksi hakeutuvan osaaminen on saattanut tällä välillä muuttua. Mikäli lukutaito- ja kotoutumiskoulutus ei vaikuta hakijalle sopivalta koulutukselta, voidaan hänet ohjata kolmikannassa hakijan, TE-toimiston/kunnan ja koulutuksen järjestäjän kanssa yhdessä sopien opiston muihin koulutuksiin tai tarvittaessa muuhun oppilaitokseen.

Kaikki opiskelijat, jotka osallistuvat kansanopistojen ja opintokeskusten yhdessä järjestämään koulutukseen tulisi saada kirjattua Koulutusportti- tietojärjestelmään tai vastaavaan yhteiseen järjestelmään. Tällä hetkellä Koulutusporttiin voidaan kuitenkin kirjata vain maahanmuuttajat, jotka ovat työvoimahallinnon asiakkaita. Jatkossa sinne olisi hyvä saada kirjattua myös henkilöt, joiden kotoutumissuunnitelma on tehty kunnassa.

Ryhmäko

Kansanopistojen ja opintokeskusten pilottikoulutuksissa opiskelijaryhmän kokoonpano muuttui koulutusten aikana. Ryhmiin tuli uusia opiskelijoita vielä viikkoja koulutusten aloittamisen jälkeen. Opiskelijaryhmän tukeminen ja opettaminen heterogeenisissä ja muuttuvissa opiskelijaryhmissä koettiin haastavana. Osalla opiskelijoista ei ollut aiempaa koulutusta ollenkaan, minkä vuoksi jo koulumuotoinen opiskelu itsessään oli uutta ja koulutuksien opettajat kertoivat, että luku- ja kirjoitustaidon koulutuksen opiskelijat oppivat hitaasti. (Valkendorff 2019.)

Haastetta aiheutti myös opiskelijoiden oppimisen eritahtisuus. Erityisesti lukemaan oppimisen nähtiin olevan hidasta, eivätkä kaikki edenneet siinä koulutuksen aikana. Tammelin-Laineen (2014) mukaan teknisen ja erityisesti funktionaalisen lukutaidon saavuttaminen on luku- ja kirjoitustaidottomille aikuisille haastavaa, eivätkä kaikki pysty siihen yhden koulutusjakson aikana. Syynä lukutaidon oppimisen hitauteen voi olla tottumattomuus formaaliin oppimiseen, mistä johtuvat puutteet esimerkiksi opiskelutaidoissa, keskittymiskyvyssä, tavoitteellisuudessa, omatoimisuudessa ja erilaisissa fonologisissa ja kognitiivisissa taidoissa. Monikulttuurisissa ryhmissä opiskelijoilla on usein erityistarpeita ja he voivat tarvita opettajilta runsaasti henkilökohtaista ohjausta. Oppimisen haasteet olivat yllättäneet myös joitakin opettajia.

*”Lukutaidon oppiminen iäkäänä on todella vaikeaa. Aika monet ei osaa lukea edes omalla äidinkielellä.”
(Valkendorff 2019b)*

Koska lukutaitokoulutuksessa opiskelevat henkilöt tarvitsevat huomattavasti tukea ja ohjausta opiskelunsa onnistumiseksi, tulisi ryhmäkoko olla riittävän pieni. Ryhmässä olisi hyvä olla enintään 12 opiskelijaa tai 15 opiskelijaa, mikäli opettajan parina on koulunkäynnin ohjaaja.

6 Oppimisympäristöt ja opetusmenetelmät

Kansanopistot ja opintokeskukset oppimisympäristöinä

Sivistyspedagogiikka yhdistää kansanopistoa ja opintokeskusta oppilaitosmuotoina. Sivistyspedagogiikan toteuttaminen merkitsee ihmisen ymmärtämistä holistisena kokonaisuutena sekä erilaisten opiskelijoiden ja heidän elämäntilanteidensa ymmärrystä ja kohtaamista myötätuntoisesti ja lempeästi. Se tarkoittaa myös oppijälähtöistä lähestymistä yksilöllisiin oppimistarpeisiin sekä monipuolista tukea ihmisenä kasvuun ja kehittymiseen. Sivistys vaatii lähtökohtaisesti tietoja, taitoja ja kriittistä lukutaitoa, joita kansanopistoissa ja opintokeskuksissa opetetaan. Se tarkoittaa myös jatkuvaa ihmisenä kasvua aktiiviseksi kansalaiseksi ja kanssalaiseksi

Sivistyspedagoginen ote mahdollistaa ihmisen kasvun parhaaksi omaksi itsekseen omista lähtökohdista. Sivistysmisprosessien tukeminen ja mahdollistaminen tapahtuvat pedagogisesti yhteisöllisissä, dialogisissa ja kriittisyyden sallivissa oppimisympäristöissä, joita kansanopistot ja opintokeskukset ovat.

Toimintatavoiltaan kansanopisto ja opintokeskus ovat keskenään erilaisia oppilaitoksia. Kansanopisto on oppimisympäristönä yhteisöllinen ja monipuolisesti oppimista ja kokonaisvaltaista kasvua tukeva oppilaitos. Jatkuva ihmisenä kehittyminen, kasvu ja sivistyminen vaativat muutosprosesseja, joille kansanopistossa luodaan yhteisöllisyydellä, turvallisuudella ja luottamuksellisuudella optimaaliset olosuhteet. Opiskelijat opiskelevat kansanopistossa moninaisessa yhteisössä, johon kuuluvat muiden muassa opettajat, ohjaajat, hallinto henkilöstö, keittiön työntekijät, siivoojat, talonmiehet sekä oman ja muiden opintolinjojen opiskelijat. Kansanopistojen internaattimuoto iltahjaajineen ja iltahjelmineen luo opiskeluympäristöön lämpöä ja turvallisuutta ja tukee maahanmuuttajien suomalaiseen tapakulttuuriin tutustumista ja arjen taitojen kehittymistä uudessa kulttuurissa. Kansanopistoyhteisössä opiskeleminen ja eläminen vaativat opiskelijoilta lähtökohtaisesti muiden kun-

nioitusta ja yhteisön pelisääntöjen noudattamista. Opiskelijoiden tukemisessa on voimavarana ammattipedagogien ja ohjaajien lisäksi koko yhteisö. Yhteisö paitsi tukee, myös vaatii osallistumista muut huomioiden.

Opintokeskuksissa opinnot toteutetaan tyypillisesti verkostomaisesti erilaisten kansalaisyhteiskunnan toimijoiden kanssa. Opintokeskukset ovat valtakunnallisia oppilaitoksia. Niillä ei ole omia opistorakennuksia, vaan koulutukset järjestetään järjestöjen omissa tiloissa tai vuokratiloissa joustavasti kunkin koulutuksen tarpeen mukaan. Opintokeskuksissa sivistämisprosessi painottuu erityisesti osallisuuden lisäämiseen, aktiivisen kansalaisuuden tukemiseen ja demokratian vahvistamiseen koulutuksen keinoin. Koulutus tuodaan ihmisten omiin lähiympäristöihin ja -yhteisöihin. Opintokeskuksilla on laajat järjestöverkostot ja kansalaisyhteiskunnan toiminnan tuntemus, joita hyödynnetään maahanmuuttajien koulutuksissa. Verkostomainen toimintatapa kehittää yhteisöllisiä taitoja monipuolisesti ja antaa opiskelijoille näkymää suomalaiseen kansalaisyhteiskuntaan ja mahdollisuuksiin osallistua ja vaikuttaa itselle tärkeissä asioissa. Ammattipedagogit huolehtivat opintokeskuksissa koulutusympäristön ja opiskelijoiden turvallisuuden tunteesta, joka voi olla koetuksella, kun opiskelupaikka ajoittain vaihtuu ja erilaisia ihmisiä kohdataan paljon. Verkostomainen toimintaympäristö vaatii opiskelijalta runsaasti omaa aktiivisuutta. Tätä tuetaan niin, että opiskelijan on mahdollista voimautua kokemaan onnistumisia ja vaikuttamisen mahdollisuuksia. Opiskelijan rinnalla kuljetaan kunkin tarpeen mukaan. Koulutus on oppija- ja tarvelähtöistä. Tavoitteena on opiskelijoiden voimautuminen aktiivisiksi oman elämänsä toimijoiksi ja aktiivisiksi kansalaisiksi itselleen sopivalla tavalla.

Maahanmuuttajien lukutaitokoulutuksessa oppimisympäristö on oppilaitosympäristöä laajempi. Siihen kuuluu koko lähiympäristö, johon koulutuksen aikana monipuolisesti tutustutaan esimerkiksi vierailujen, harrastusten ja vapaaehtoistyön kautta. Maahanmuuttajien koulutuksissa opitaan kielen lisäksi ympäristön, yhteiskunnan ja kulttuurin lukutaitoa, kun opiskelu jalkautuu osin myös luokahuoneen ulkopuolelle. Verkostot ja kansalaisyhteiskunnan tuntemus tukevat myös itselle mielekkään elämän edellytysten kehittymistä osana opintoja.

Kansanopistojen ja opintokeskusten yhdessä järjestämässä koulutuksessa tarjotaan opiskelijalle turvallinen ympäristö, jossa ihminen kohdataan kokonaisuutena huomioiden hänen aikaisemmin hankittu osaamisensa ja lähtötasonsa sekä elämäntilanteensa. Opiskelija kohdataan lempeydellä ja hänet nähdään aidosti. Häntä ohjataan joustavasti ottamaan vastaan sopivassa suhteessa ja tilanteen mukaan oppimisen haasteita ja tukea. Lähtökohtina ovat sivistyksen periaatteet, ihmisten ja luonnon kunnioitus. Tietojen ja taitojen oppimisen lisäksi ihmisenä kasvaminen ja aktiiviseksi kansalaiseksi kasvaminen mahdollistuvat. Kokemus auttaa myös opiskelijaa harjoittelemaan ja oppimaan kunnioitettavaa kohtaamista, joka on sivistyksen ytimessä. Opiskelija oppii myös näkemään toisen ihmisen mahdollisuutena kasvaa ja oppia itse.

Mitä kansanopistojen ja opintokeskusten lukutaitokoulutus tarjoaa opiskelijoille?

- Hyvätasoista opetusta,
- yksilöllistä ohjausta ammattiohjaajien toimesta,
- yhteisöjä, jotka tukevat ja haastavat kasvamaan ihmisenä ja kehittämään yhdessä elämisen taitoja,
- lämminhenkisen, turvallisen ja verkostomaisen ympäristön, joka tukee opiskelijan kehittymistä aktiiviseksi toimijaksi.

Opetusmenetelmät

Kansanopistojen kampukset internaatteineen ja toisaalta opintokeskusten monipuoliset yhdistys- ja järjestöverkostot tarjoavat hyvät mahdollisuudet kokonaisvaltaisen kotoutumiskoulutuksen toteuttamiseen: suomen tai ruotsin kielen ja luku- ja kirjoitustaidon opiskeluun, matemaattisten taitojen kehittämiseen sekä suomalaiseen yhteiskuntaan, kulttuuriin ja elämään tutustumiseen.

Kansanopistojen ja opintokeskusten yhdessä toteuttaman koulutuksen tavoitteena on muodostaa yhtenäinen kokonaisuus, ei kahta rinnakkain järjestettävää koulutusta. Näin myös opetuksen yhdessä suunnittelu on hyvän kokonaisuuden aikaansaamisen perusta.

Kansanopistoissa kotoutumiskoulutukseen liitetään arjen taitojen opiskelua. Lukutaito-opetus lähtee puhutun kielen kautta. Opiskelijaryhmän kesken pyritään luomaan keskusteleva, toiset huomioiva ilmapiiri heti opintojen alusta lähtien. Vaikka yhteinen kieli saattaa rajoittaa aluksi muutama sanaan, kannustetaan opiskelijoita ilmaisemaan itseään. Opintojen alkuvaiheessa harjoitel-

laan tavanomaisimpia arjen fraaseja, joiden avulla opiskelija voi aloittaa kommunikoinnin harjoittelun esimerkiksi muiden opiskelijoiden, opettajien ja opiston muun henkilökunnan kanssa sekä esimerkiksi kaupoissa, pankeissa, terveyskeskuksessa.

Luku- ja kirjoitustaitoa sekä arjen matematiikkaa opiskellaan painottaen toiminnallisuutta ja opiskelijoiden arkeen liittyviä aihepiirejä mm. tutkimalla ruokaohjeita, suunnittelemalla ostoslistoja, käymällä ruokaostoksilla ja valmistamalla ruokia sekä tutustumalla siivousvälineisiin ja pesuaineisiin ja huolehtimalla ohjatusti yhteisten tilojen puhtaudesta. Kokonaisuudessaan opetuksessa on tavoitteena huomioida opiskelijoiden kiinnostuksen kohteet ja osaamistarpeet, jotta arjen sujuminen uudessa maassa onnistuisi mahdollisimman joustavasti. Näin mahdollisimman paljon opetuksesta pyritään toteuttamaan autenttisissa ympäristöissä, kuten kaupoissa, keittiössä, virastoissa jne. Myös luokassa opetuksessa painotetaan toiminnallisuutta ja monipuolisia opetusmenetelmiä. Yhteenvedo pilottikoulutuksissa käytetyistä opetusmenetelmistä on koottu seuraavaan taulukkoon.

Pilottiryhmien koulutuksissa käytettyjä opetusmenetelmiä	
Synteettiset menetelmät	Esim. KÄTS (kirjain, äänne, tavu, sana)
Analyttiset menetelmät	Esim. LPP (lukemaan puhumisen perusteella)
Toistomenetelmä	Toiston kautta opitaan arjen sanastoa ja fraaseja
Sosiaalinen tarina	Kuvitetaan tuleva tapahtuma loogisessa järjestyksessä ja rinnalle otetaan myös kirjoitetut sanat ja puhumisen
Opiskelijälähtöisyys ja kokemuksellisuus	Opiskeltavat aihepiirit kytkeytyvät opiskelijan arkeen
Toiminnalliset menetelmät	Kielen oppimista toiminnan yhteydessä
Kuvien käyttö kielen tukena	Kuvien sanottamista ja kirjoittamista
Toiminnalliset menetelmät	Laulua, askartelua, ompelua, leipomista
Mallioppiminen	Etenkin kirjoittamisen osalta
Tietotekniikan hyväksikäyttö opetuksessa	Suomen kielen opetusohjelmien hyödyntäminen, viestien ja sähköpostien lähettämisen harjoittelua
Opetuspelit	Harjoitellaan esim. kirjaimia, tavuja, sanastoa, kielioppia

Tietotekniikan käytön hallinta on osa nyky-yhteiskunnan perustaitoja, arjen taitoja. Yhä enemmän myös maahanmuuttajan tarvitsemia palveluja siirtyy verkkopalveluiksi ja oman elämän hallintaan ja arjen asioiden hoitoon tarvitaan usein tietoteknisiä taitoja, älypuhelimien ja tietokoneen hallintataitoja. Tietotekniikan käyttö on myös osa kurssin ja koko oppilaitoksen viestintää. Älypuhelimilla ilmoitellaan poissaoloista, oppilaitoksen tapahtumista tai muuttuneista päiväjärjestyksistä jne. Koulutuksen aikana tietotekniikkaa käytetään myös erilaisiin arjessa tarvittavien tietojen hakuun: Etsitään edullisia liikuntapaikkoja, linja-autojen aikatauluja, liikkeiden ja virastojen aukioloaikoja jne. Koulutuksen aikana tutustutaan myös tietotekniikan hyödyntämiseen mm. pankkiasioiden hoidossa, matkalippujen ostossa sekä erilaisissa viranomaisyhteyksissä. Lisäksi tietotekniikkaa käytetään suomen kielen opiskelussa sekä harjoiteltaessa kriittistä lukutaitoa esimerkiksi tutustumalla erilaisiin mainoksiin. Tietotekniikkaa hyödyntämällä voidaan myös eriyttää opetusta tarpeen mukaan.

Opintokeskusten järjestämästä opetuksesta suurin osa tapahtuu luokkahuoneen ulkopuolella, joten oppimisympäristönä käytetään ympäröivää yhteiskuntaa ja omaa kotikaupunkia. Arjen kielitaitoa opiskellaan erilaisissa tilanteissa ja ympäristöissä. Vierailukäynneillä tutustutaan mm. suomalaiseen kulttuuriin, luontoon, järjestöihin ja vapaaehtoistyöhön. Vierailukäynnit tukevat kielen oppimista arjen tilanteissa ja antavat valmiuksia toimia elinympäristössään, esimerkiksi vastuullisena kuluttajana ja liikuntapalveluiden hyödyntäjänä. Osallistujille tarjotaan myös mahdollisuuksia tutustua ja osallistua ohjatusti lähiympäristössään erilaisten järjestöjen ja yhteisöjen toimintaan ja vapaaehtoistyöhön. Heille muodostuu järjestöissä sosiaalisia verkostoja ja siellä he voivat harjoitella suomen kieltä yhdessä tekemisen kautta. Vapaaehtoistyöhön osallistuminen voi myös edistää oman koulutus- ja työpolun löytymistä. Oppisisällöissä otetaan huomioon kunkin oppijan elämäntilanteen käytännön tarpeet ja painotetaan toimimista arkielämän tilanteissa.

Koko koulutuksen ajan opiskelijoita tuetaan aktiivisuuteen, kannustaen keskusteluun ja omien näkemysten ja mielipiteiden esittämiseen. Opiskelijoita ohjataan näkemään asioiden erilaisia näkökulmia ja arvioimaan niitä sekä luomaan omia perusteltuja näkemyksiä asioista. Tavoitteena on, että opiskelijat ovat aktiivisia tiedon käsittelijöitä, ei passiivisia vastaanottajia. Tämä edellyttää ryhmän keskinäistä luottamusta ja toisten näkökulmien arvostamista - ympäristöä, jossa ei tarvitse pelätä nolatuksi tulemista.

7 Koulutuksen opetussuunnitelma

Vapaan sivistystyön koulutukselle on ominaista, että koulutuksen tavoitteista ja sisällöistä päättävät oppilaitosten ja organisaatioiden taustayhteisöt pääsääntöisesti itse ylläpitämislupansa rajoissa. Koulutusta ei säädellä opetussuunnitelmin tai tutkinnon perustein. Olennainen piirre on myös koulutukseen osallistumisen omaehtoisuus. Vapaan sivistystyön lain mukainen koulutus on tutkintoon johtamatonta koulutusta.

Kansanopiston tulee laatia opetussuunnitelma koulutuksesta, jonka kesto on vähintään kahdeksan viikkoa tai joka sisältää etäopetusta taikka työssäoppimista. Opetussuunnitelmasta tulee käydä ilmi oppilaitoksen järjestämän ohjatun opetuksen sisältö ja määrä. (Laki vapaasta sivistystyöstä 632/1998). Näin ollen laki velvoittaa laatimaan opetussuunnitelman myös maahanmuuttajien lukutaitokoulutuksesta, joka täyttää edellä mainitut ehdot, kuten kansanopistojen ja opintokeskusten yhdessä toteuttamasta koulutuksesta.

Asetus vapaasta sivistystyöstä (805/1998) määrittelee kansanopistojen yhtenä opiskelujaksona järjestettävän koulutuksen vähimmäispituudeksi kymmenen opetustuntia. Opiskelujakson opetus on jaettava vähintään kahdelle peräkkäiselle päivälle siten, että sitä annetaan keskimäärin vähintään viisi tuntia päivässä. Kansanopiston opetussuunnitelmaan perustuvaan etäopetukseen ja työssäoppimiseen tulee liittyä yksi tai useampi vähintään kymmenen opetustuntia kestävä lähiopetusjakso. Etäopetuksen ja työssäoppimisen yhteismäärä ei saa ylittää 20 % opiston lähiopetuksena annetun opetuksen vapaan sivistystyön opetuksen kokonaismäärästä, ellei etäopetus ole mainittu kansanopiston koulutustehtävässä.

Vapaan sivistystyön lukutaitokoulutuksen opetussuunnitelmasuositus

Maahanmuuttajien koulutukseen suunnatun ”Vapaan sivistystyön lukutaitokoulutuksen opetussuunnitelmasuositus 2017 (OPH 2017) on tarkoitettu käytettäväksi vapaan sivistystyön uuteen sivistystehtävään liittyvien lukutaitokoulutusten toteuttamisessa. Tätä suositusta voidaan kuitenkin hyödyntää myös muussa vastaavassa lukutaitokoulutuksessa, mikäli kyseistä koulutusta varten ei ole olemassa omia opetussuunnitelman perusteita. Opetushallitus suosittelee, että tämän suosituksen

sen pohjalta laaditaan koulutuksen järjestäjän oma opetussuunnitelma. Paikallisen opetussuunnitelman hyväksyy kunkin oppilaitoksen, sen ylläpitäjän tai muun koulutuksen tarjoajan sen omassa johtosäännössä tai vastaavassa hallinnollisessa asiakirjassa päättämä taho.

Kansanopisto-opintokeskus -kumppaneiden yhteinen suunnittelu ja paikalliset opetussuunnitelmat

Lukutaitokoulutusta yhteistyössä toteuttavat kansanopisto ja opintokeskus/keskukset kirjoittavat yhdessä oman paikallisen opetussuunnitelmansa, joka pohjautuu vapaan sivistystyön lukutaitokoulutuksen opetussuunnitelmasuositukseen (Opetushallitus 2017) sekä kansanopistojen ja opintokeskusten yhdessä toteuttaman vapaan sivistystyön toiminnallisen lukutaitokoulutuksen malliin.

Paikallisessa opetussuunnitelmassa täydennetään vapaan sivistystyön lukutaitokoulutuksen opetussuunnitelmasuosituksista kuvaamalla muun muassa koulutuksen paikallisia ominaispiirteitä ja toteutustapoja. Paikallisessa opetussuunnitelmassa kuvataan, kuinka paikallisuus opetuksessa ilmenee, millaisia mahdollisuuksia lähialueella toimivat yhdistykset ja yhteisöt tarjoavat maahanmuuttajan kotoutumiseen ja kuinka niitä koulutuksessa hyödynnetään. Lisäksi paikallisessa opetussuunnitelmassa kuvataan oppilaitosten keskinäinen työnjako.

Kansanopiston tehtävänä on määritellä luku- ja kirjoitustaidon sekä yhteiskunta- ja muun opetuksensa sisältöalueet toteutettavalle opintojaksolle. Opintokeskuksen tehtävänä on integroida opintojaksoon sen sisältötavoitteita tukevia toiminnallisia opetusosioita. Nämä opetusosiot luodaan hyödyntäen paikallisia, tai opintokeskuksen yhteistyökumppaneihin muutoin liittyviä kolmannen sektorin toimijoita. Opintokeskus vastaa rekrytoimiensa yhdistys- ja järjestökumppaneiden ja muiden asiantuntijoiden ohjauksesta.

Paikallisessa opetussuunnitelmassa tulee vapaan sivistystyön opetussuunnitelmasuosituksista täydentää seuraavilla sisällöillä:

- koulutuksen kesto
- opiskelijoiden rekrytointi
- koulutuksen paikalliset ominaispiirteet: opetusmenetelmät, toiminnallisuuden kuvaus, lähialueen järjestöjen ja yhteisöjen hyödyntäminen ja yhteistyö muiden tahojen kanssa jne.
- kansanopistojen ja opintokeskusten keskinäinen työnjako koulutuskokonaisuudessa

Ennen koulutuksen aloitusta opiston ja opintokeskuksen koulutusvastaavat käyvät opetussuunnitelman ja käytännön toteutuksen yhdessä läpi. Tällöin kiinnitetään erityisesti huomiota siihen, että sisällöt integroituvat mahdollisimman hyvin toisiinsa (opetettavat aiheet, sanasto, vierailut, mahdollisuus toistoon ja aiheiden syventämiseen). Toinen yhteissuunnittelutapaaminen toteutetaan opiskelijavalinnan ja opiskelijaryhmän muotoutumisen jälkeen. Tällöin tarpeen mukaan tarkennetaan paikallista opetussuunnitelmaa ja samalla sovitaan koulutuksen aikaisista yhteisistä arviointi- ja kehittämistapaamisista. Henkilökohtaisten opetussuunnitelmien tavoitteet ja niihin liittyvät kysymykset pyritään myös huomioimaan yhteissuunnittelussa. Onnistunut yhteiskoulutus vaatii hyvää ja saumatonta vuorovaikutusta oppilaitosten kesken.

8 Koulutuksen keskeiset sisällöt

Kansanopistojen ja opintokeskusten suomen tai ruotsin kielen lukutaitokoulutuksen sisällöt tukevat monilukutaidon ja osallisuuden kehittymistä monipuolisesti. Vaikka monilukutaitoon liittyvät sisällöt ja yhteiskuntataitoihin ja kulttuurintuntemukseen liittyvät sisällöt kuvataan tässä erillisinä, muodostavat ne parhaimmillaan kokonaisuuden, jossa lukemaan ja kirjoittamaan opitaan sellaisia materiaaleja käyttäen, jotka lisäävät opiskelijoiden tietoa suomalaisesta yhteiskunnasta ja kulttuurista, ja toisaalta yhteiskuntataitoja ja kulttuurintuntemusta opitaan siten, että samalla luku- ja kirjoitustaito vahvistuvat. Kolmantena läpileikkaavana sisältöalueena on opiskelu- ja itsearviointitaitoihin liittyvät oppisisällöt, joita harjoitetaan koko koulutuksen ajan muiden sisältöjen rinnalla.

Monilukutaitoon liittyvät sisällöt

Koulutuksen lähtökohtana on opiskelijoiden monilukutaidon kehittyminen. Monilukutaito on jaettu neljään eri osa-alueeseen, jotka sisällytetään opintoihin niin, että ne mahdollisimman hyvin tukevat osallistujien arjen tarpeita ja käyttötilanteita.

Vuorovaikutustilanteissa toimimista tuetaan mm. harjoittelemalla suomen tai ruotsin kielen kuuntelemista ja ääntämistä, tervehtimistä, itsensä esittelyä sekä opiskelijan arkielämän kannalta keskeisten kysymysten ymmärtämistä ja niihin vastaamista. Opiskelijaa kannustetaan käyttämään alkavaa kielitaitoaan aktiivisesti kurssipäivien aikana erilaisissa ympäristöissä: luokkahuoneessa, oppilaitoksessa, opintokäynneillä tai vaikkapa vapaaehtoistyöhön tutustuessa. Koulutusten suunnittelussa kiinnitetään erityistä huomiota siihen, että opiskelijoille tarjoutuu mahdollisuuksia kuulla ja puhua kieltä aidoissa vuorovaikutustilanteissa. Vuorovaikutustaidot luovat pohjan lukemaan- ja kirjoittamaan oppimiselle, joka alkaa suullisen kielitaidon kautta.

Tekstien lukemista ja tulkitsemista harjoitetaan opettelemalla kirjain-äännevastaavuuden periaatteita, äänteiden yhdistämistä toisiinsa ja tavujen rakentumista, isoja ja pieniä kirjaimia sekä tavutusta lukemisen apuna. Opiskelijoiden fonologista ja kielellistä tietoisuutta herätellään harjoittelemalla eri äänteiden ja niiden keston tunnistamista sekä opiskelemalla käsitteet teksti, lause, sana, tavu, äänne ja kirjain. Lukemista harjoitellaan teksti-, lause-, sana- ja tavutasolla. Tekstien tulkitsemista tuetaan keskustellen ja kuvamateriaalin avulla sekä valitsemalla luettavaksi tekstejä, jotka liittyvät käsiteltävään aihepiiriin. Lisäksi opitaan mm. tavallisimpien logojen ja kylttien tunnistamista.

Tekstien kirjoittamista ja tuottamista harjoitetaan mm. opettelemalla kynäotetta ja oikeaa kirjoitussuuntaa, pienten ja isojen kirjainten kirjainhahmoja, sanelusta kirjoittamista, muistiinpanovälineiden käyttöä, henkilötietolomakkeen täyttämistä, allekirjoitusta ja poissaoloviestien kirjoittamista. Kirjoittamista harjoitellaan sekä käsin että tietokoneella, kännykällä tai tabletilla. Puheen muuttamista kirjoitetuksi tekstiksi harjoitellaan yhdessä opettajan johdolla. Opettaja voi esimerkiksi keskusteluttaa opiskelijoita tehdystä retkestä ja kirjoittaa pääkohdat näkyviin taululle. Näin syntynyttä tekstiä voidaan myöhemmin käyttää lukemisen harjoitteluun.

Numeerisia taitoja harjaannutetaan arkielämän tilanteisiin kytkettynä: esimerkiksi opetellaan sanomaan oma puhelinnumero ja henkilötunnus, harjoitellaan kelloa, luetaan aikatauluja ja kalenteria, lasketaan ostosten hintoja, arvioidaan matkan pituutta tai siihen kuluva aika, opetellaan käyttämään laskinta ja pankkiautomaattia ja sanomaan järjestysluvat ainakin päiväyksissä tarvittaviin saakka.

Yhteiskuntataitoihin ja kulttuurin tuntemukseen liittyvät sisällöt

Aktiivisen kansalaisuuden sekä yhteiskunnallisen ja kulttuurisen osallisuuden vahvistaminen edistää osallistujien kokonaisvaltaista kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Keskeisiä sisältöalueita tässä ovat lähiympäristöön tutustuminen, suomalaiseen kansalaisyhteiskuntaan ja sen toimijoihin tutustuminen, yhteiskunnan palveluiden käyttäminen sekä suomalaiseen työ- ja tapakulttuuriin tutustuminen.

Näitä sisältöalueita toteutetaan eri tavoin oppilaitosten painotuksista ja mm. fyysisestä sijainnista riippuen. Myös näissä opinnoissa opitaan samalla toiminnallisesti suomen tai ruotsin kieltä. Opitaan puhumaan arjen vuorovaikutustilanteissa. Myös alkava luku- ja kirjoitustaito harjaantuvat järjestöissä ja vapaaehtoistyössä toimiessa. Osallistujille tarjotaan mahdollisuuksia tutustua ja osallistua ohjatusti lähiympäristössään erilaisten järjestöjen ja yhteisöjen toimintaan ja vapaaehtoistyöhön. Osallistujat rakentavat järjestöissä sosiaalisia verkostoja ja harjoittelevat suomen kieltä yhdessä tekemisen kautta. Osallistujat pääsevät tutustumaan muun muassa järjestöjen, yhteisöjen ja urheiluseurojen toimintaan. Näiden kautta he saavat kosketuksen kansalaisyhteiskuntaan, työelämään, luontoon, vastuulliseen kuluttamiseen sekä liikuntaan hyvinvoinnin ylläpitäjänä.

Edellä mainittujen sisältöjen lisäksi oppisisällöissä otetaan huomioon kunkin oppijan elämäntilanne sekä tarpeet ja painotetaan toimimista arkielämän tilanteissa. Oppisisältöjen suunnittelussa tulee pitää joustovaraa, jotta opetuksessa voidaan painottaa osallistujien arjen kannalta keskeisiä teemoja. Vapaaehtoistyöhön osallistuminen voi myös edistää oman koulutus- ja työpolun löytymistä.

Opiskelu- ja itsearviointitaitoihin liittyvät sisällöt

Opiskelu- ja itsearviointitaitoihin liittyviä taitoja harjoitellaan koko koulutuksen ajan muiden sisältöjen rinnalla. Erilaisissa oppimisympäristöissä toimimista harjoitellaan koulutuksen moninaisissa oppimisympäristöissä. Oman osaamisen arviointia ja opiskelutaitojen kehittymistä harjoitellaan tekeillä erilaisia itsearviointiin ja palautteen antamiseen liittyviä harjoitteita. Kun opiskelijoiden suomen kielen taito ei vielä riitä oman mielipiteen ilmaisemiseen, voidaan apuna käyttää esim. peukaloläänestystä, hymynaamoja tai värillisiä lappuja (vihreä - samaa mieltä, punainen - eri mieltä, keltainen - en osaa sanoa) Opiskelijan ongelmaratkaisutaitojen kehittymistä tuetaan myös käyttämällä digitaalista teknologiaa opinnoissa ja sitomalla kaikki käsiteltävät oppisisällöt aitoihin opiskelijoiden arjen kannalta relevantteihin teemoihin.

9 Koulutuksen laajuus

Kansanopistojen ja opintokeskusten toteuttaman vapaan sivistystyön koulutus on lukuvuoden mittainen, 36 opintoviikon kokonaisuus, jossa viikkotuntimäärä on keskimäärin 25 h/vk. Koulutuksen aikana huomioidaan opiskelijoiden erilaiset lähtötilanteet, opiskelutaidot ja opintojen eteneminen. Mikäli opiskelijan luku- ja kirjoitustaito kehittyvät lukuvuoden aikana nopeasti, voidaan hänet siirtää kesken lukuvuoden kotoutumiskoulutuksen alkeisryhmään tai aikuisten perusopetuksen alkuvaiheen ryhmään. Nämä siirrot edellyttävät kuitenkin aina yhteistyötä opiskelijan, oppilaitoksen vastuuopettajan ja TE-toimiston virkailijan kanssa, jotta seuraavakin koulutus tulee hyväksytyksi opiskelijan kotoutumissuunnitelmaan.

Kansanopistojen ja opintokeskusten yhdessä toteuttamissa koulutuksissa käytännöksi on muodostunut opetuksen jakautuminen oppilaitosten kesken siten, että kansanopistot ovat vastanneet neljän päivän ja opintokeskukset yhden päivän opetuksesta viikossa. Koulutusmallivaihtoehdoissa opintokeskus ja kansanopisto voivat joko aloittaa koulutuksen toteuttamisen yhdessä heti alusta lähtien tai koulutuksen alkuvaiheessa kansanopisto huolehtii opetuksesta ensimmäisten viikkojen aikana yksin ja opintokeskukset tulevat mukaan opetukseen noin kuuden viikon jälkeen. Kansanopisto ja opintokeskus voivat kuitenkin keskenään sopia myös yllä olevasta poikkeavan työnjaon opetusmäärien suhteesta.

10 Opiskelijan tukeminen ja ohjaus

Opiskelijan tukeminen ja ohjaus muodostavat kolmivaiheisen prosessin, joka alkaa heti opiskelijan koulutukseen hakeutumisen vaiheesta, jatkuen koko opintojen ajan, päättyen jatko-ohjaukseen ennen koulutuksen päättymistä. Kotoutuja nähdään alusta lähtien ohjauksen keskiössä oman opiskelunsa ja kotoutumisensa edistymisen aktiivisena toimijana. Ohjausprosessin lähtökohtana voidaan nähdä kokemuksellisen oppimisen viitekehyksestä nouseva ohjauksellinen malli. Kokemuksellinen oppiminen painottaa paitsi uudessa oppimistilanteessa toteutuvaa kokemuksellisuutta, myös kaiken aiemmin koetun ja opitun merkitystä. Aikaisempien oppimiskokemusten myönteinen liittäminen uusiin oppimiskokemuksiin voi vähentää oppijan mahdollista muutosvastarintaa. Ohjauksessa tämä voidaan huomioida muun muassa prosessia tukevilla kysymyksillä ja dialogilla.

Opiskelijan ohjaus lähtee liikkeelle koulutukseen hakeutumisen vaiheessa. Opiskelijan osaamista, koulutustarpeita, opiskeluedellytyksiä ja tavoitteita lähdetään selvittämään yhdessä kotoutujan kanssa, hänen näkökulmastaan. Opiskelijaa tuetaan ja kannustetaan tuomaan esille omaa osaamistaan heti opiskelun alusta lähtien sekä toisaalta näkemään omia kehittämistarpeitaan. Mikäli lähtötason arvioinnissa tai alkuvaiheen ohjauksessa todetaan, että kyseinen koulutus ei ole opiskelijalle tarkoituksenmukainen vaihtoehto, ohjataan hänet keskustelujen jälkeen paremmin sopivaan koulutukseen yhteistyössä TE-toimiston tai kunnan kanssa.

Koulutuksen aikaisen ohjauksen tavoitteena on ohjata ja tukea opiskelijaa ottamaan asteittain vastuuta omasta opiskelustaan, opintojen suunnittelusta, tavoitteiden asettamisesta sekä oman opiskelun etenemisen itsearvioinnista. Lukutaitokoulutukseen osallistuvien opiskelijoiden koulutustaus-tat ovat kuitenkin usein suhteellisen vähäiset ja suomalainen yhteiskunta ja kulttuuri vieraita. Opiskelijat tarvitsevatkin suomen kielen ja lukutaidon oppimisen ohella tietoa suomalaisen yhteiskunnan ja työelämän toimintatavoista ja -periaatteista ennen kuin heidän on mahdollista tarkentaa omia opiskelutavoitteitaan sekä harjoittaa itsearviointitaitojaan.

Opiskelijan aikuisuuden arvostaminen on ohjauksen onnistumisen perusedellytyksiä. Koulutuksen alkuvaiheessa opiskelijan vahvuuksien ja taipumusten tunnistaminen ja näkyväksi tekeminen onkin tärkeää. Koulutusmalli tarjoaa mahdollisuuksia koulutussisältöjen muokkaamiseen ja suuntaami-

seen koulutusprosessin aikana niin, että näitä yksilökohtaisia osaamisvahvuuksia ja taipumuksia voidaan hyödyntää ja toisaalta tukea opiskelijaa niillä osa-alueilla, joilla hän erityisesti tarvitsee tukea. Kansanopistojen ja opintokeskusten yhdessä toteuttamat koulutussisällöt voivat syventää ja vahvistaa yksilökohtaisia tavoitteita ja taipumuksia ohjaamalla opiskelijoita löytämään erilaisia itsensä kehittämisen ja kouluttautumisen tapoja. Ohjauksessa huomioidaan myös harrastustavoitteisten opintojen merkitys sekä vapaan sivistystyön muut monipuoliset mahdollisuudet.

Koulutuksen aikaista ohjausta toteutetaan yhdessä opiskelijan, kansanopiston opettajan sekä opintokeskuksen ohjaajan kanssa. Opintokeskusten ja kansanopistojen yhteiskoulutuksessa ohjauksen päävastuusta sovitaan osapuolten kesken. Ryhmän vastuuopettaja huolehtii opiskelijoiden henkilökohtaisten opiskelusuunnitelmien laatimisesta ja päivittämisestä koulutuksen aikana yhdessä opiskelijan kanssa. Ohjauksen toteuttamisessa pyritään nostamaan esille opiskelijan omat voimavarat. Keskusteluissa tuodaan näkyviksi opiskelijan vahvuuksia, osaamista ja kiinnostuksen kohteita ja pohditaan yhdessä mahdollisuuksia niiden hyödyntämiseen niin opiskelussa kuin arjen toimissa. Tavoitteena on kannustaa jokaista opiskelijaa henkilökohtaisesti siten, että hänellä olisi mahdollisuudet suoriutua opinnoistaan. Liian suuret haasteet voivat laskea opiskelumotivaatiota ja heikentää opiskelijan uskoa kehittymismahdollisuuksiinsa. Opintojen on kuitenkin oltava sopivan haastavia niin, että opiskelija voi saada onnistumisen kokemuksia.

Opiskelijaa tuetaan ja ohjataan kokonaisvaltaisesti koko koulutuksen ajan. Ohjausta voidaan toteuttaa sekä yksilö- että ryhmäohjauksena. Myös ryhmäohjauksessa tuetaan opiskelijan opiskelunvalmiuksien ja opiskelutaitojen kehittymistä. Henkilökohtaisessa ohjauksessa opiskelija pystyy paremmin tekemään omaa tulevaisuuttaan ja ammatillista kehittymistään koskevia suunnitelmia ja päätöksiä sekä ymmärtämään omien valintojensa ja oman toimintansa seuraukset.

Päivittäiseen ohjaukseen ja tarvittavan tuen tarjoamiseen osallistuvat vastuuopettajan lisäksi kaikki opiskelijan kanssa koulutuksen aikana toimivat henkilöt, kuten opiston koko henkilökunta, opintokeskuksesta opetukseen osallistuvat ohjaajat ja järjestöjen henkilöt, jotka opintokeskusten kautta osallistuvat koulutuksen toteuttamiseen sekä vapaaehtoistöissä ohjaajina toimivat henkilöt. Opetusryhmä toimii myönteisenä ja vuorovaikutuksellisenä oppimisympäristönä, jossa opiskelijan on mahdollista saada myös vertaistukea toisilta opiskelijoilta. Opiskelija voi myös saada onnistumisen kokemuksia, kun hän voi vastaavasti auttaa opiskelukumppaneitaan omilla vahvuusalueillaan.

Opiskelijan arjen sujumisen kannalta on oleellista, että hän saavuttaa riittävät perustiedot ja -taidot voidakseen toimia suomalaisessa ympäristössä ja yhteiskunnassa, jossa kirjallisella viestinnällä on suuri merkitys. Tavoitteena on lisätä opiskelijan ymmärrystä luku- ja kirjoitustaidon sekä kielitaidon merkityksestä arkielämän sujuvuudelle, yhteiskunnassa toimimiselle, opiskelulle ja työllistymiselle. Koulutuksen aikana opiskelijoille tarjotaan myös mahdollisuuksia osallistua erilaisiin harrastuksiin ja muuhun aktiiviseen toimintaan. Osallistuminen tukee maahanmuuttajan kotoutumista, työllistymismahdollisuuksia sekä arjen kansalaisuuden rakentumista. Etenkin yhteiskuntaan tutustuttamisessa, harrastuksiin ja yhdistys/järjestötoimintaan ohjaamisessa opintokeskusten merkitys korostuu.

Opiskelijan elämäntilanteet voivat kuitenkin olla opiskelun kannalta haasteelliset uudessa kulttuurissa. Siksi opiskelumotivaation herättäminen ja ylläpitäminen voivat edellyttää opettajalta ja ohjaajalta syventymistä opiskelijan elämäntilanteeseen myös kokonaisvaltaisemmin, jotta opiskelijalle voidaan tarvittaessa tarjota erilaisia tukimuotoja. Opiskelijan opiskelumotivaation ylläpitämisessä on tärkeää hänen omien taipumustensa ja vahvuksiensa tunnistaminen ja tukeminen.

Opiskelun loppuvaiheessa ohjaus painottuu lisääntyvässä määrin jatko-ohjaukseen yhteistyössä TE-toimiston tai muun ohjaavan tahon kanssa. Tällöin keskitytään erityisesti opiskelijan kanssa tehtävään jatkosuunnitelman laadintaan. Opiskelun aikana tulevaisuuden suunnitelmia on käsitelty muun muassa erilaisiin ammatteihin tutustuttaessa ja koulutusmahdollisuuksia pohdittaessa. Koulutuksen loppuvaiheessa ohjauksen tuloksena tulee jokaisella opiskelijalla olla konkreettinen jatkosuunnitelma, jossa on eritelty lyhyen aikavälin tavoitteet sekä kuvattu koulutus- ja/tai työllistymistavoitteet. Lisäksi jokaisen opiskelijan osalta suunnitelmaan liitetään myös kuvauksia erilaisista aktiviteeteista tai harrastusmahdollisuuksista, joihin opiskelija suunnittelee osallistuvansa.

Mikäli opiskelija ei iän tai muun syyn takia ole hakeutumassa koulutukseen tai työelämään, tulisi hänen henkilökohtaiseen opiskelusuunnitelmaansa kuvata, miten hän jatkossa edistää kotoutumistaan ja kansalaiseksi kasvuaan. Tällöin suunnitelmassa korostuvat kuvaukset erilaisista aktiviteeteista tai harrastusmahdollisuuksista. Opintokeskuksilla on laajan järjestöverkoston kautta tietoa ja yhteyksiä kansalaiseksi kasvamista edistävistä harrastusmahdollisuuksista ja kansalaisjärjestötoimintaan osallistumisen kautta tapahtuvasta kotoutumisesta.

11 Osaamisen tunnistaminen, tunnustaminen ja arviointi

Osaamisen tunnistaminen

Aikuisella maahanmuuttajalla, joka tulee lukutaito-opetukseen on usein jo tullessaan runsaasti elämäkokemusta ja monenlaista osaamista. Osaaminen voi kuitenkin olla hyvin erilaista kuin se osaaminen, jota arvioidaan ja havaitaan perinteisessä kotoutumisen alkuvaiheen alkukartoituksessa tai oppilaitoksessa tehtävän alkutestauksen yhteydessä. Myös yhteisen kielen puuttuminen alkuvaiheessa vaikeuttaa maahanmuuttajan osaamisen tunnistamista.

Kaikkien opiskelijoiden kanssa tehtävän henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman laatimisen yhteydessä pyritään kartoittamaan opiskelijan aikaisempaa osaamista. Usein maahanmuuttajaopiskelija ei välttämättä itsekään osaa kuvata osaamistaan. Oman osaamisen tunnistaminen ja nimeäminen voi olla hänelle vierasta ja siksi myös vaikeaa. Tämän takia opiskelijoiden kanssa käydään myös tunneilla keskusteluja, joissa opiskelijat voivat kertoa omasta elämästään sekä siitä, mitä he ovat aikaisemmin tehneet. Myös koulutuksen toiminnallisuus auttaa erilaisen osaamisen näkyväksi saattamista. Koulutuksen aikana opettajat ja ohjaajat havainnoivat opiskelijoiden toimintaa ja voivat saada näkyväksi opiskelijan osaamista, jota ei perinteisessä kotoutumiskoulutuksessa helposti havaittaisi. Tunnistettaessa opiskelijan osaamista jollakin osa-alueella (esim. käsityöt, ruoanlaitto, matemaattiset taidot, tietotekniset taidot...) huolehditaan siitä, että opiskelija saa osaamisestaan arvostusta ja positiivista palautetta. Näin tuetaan aikuisen opiskelijan itsetunnon ja itsearvostuksen kehitystä. Opiskelijan osaamisen tunnistaminen, arvostaminen ja huomioiminen jollakin osa-alueella voi myös lisätä hänen luottamustaan omaan oppimiseensa esim. luku- ja kirjoitustaidon osalta sekä rohkaista häntä osallistumaan yhteiseen toimintaan ja näin edistää hänen kotoutumistaan.

Osaamisen tunnustaminen ja arviointi

Kokonaisvaltaisen kotoutumisen ja lukutaito-opetuksen koulutuksessa osaamisen arviointia toteutetaan päivittäin opetustilanteissa. Kaikkien opiskelijoiden osalta huolehditaan siitä, että opiskelija saa tunnistetusta osaamisesta myönteistä palautetta. Sekä kansanopiston että opintokeskuksen opettajat ja ohjaajat toteuttavat opintojakson aikaista arviointia ja kumpikin oppilaitos kirjaa omista opetusosuuksistaan omat arviointinsa. Opiskelijoita arvioidaan aina yksilöllisesti ja pienetkin edis-

tysaskeleet huomioiden etenkin sellaisten opiskelijoiden kohdalla, joilla on opiskelussa suuria haasteita. Opiskelijat tarvitsevat tulevaisuuttaan varten myös virallisia dokumentteja, joilla he voivat osoittaa osaamisensa siirtyessään seuraaviin koulutuksiin tai työelämään. Koulutuksen päätteeksi opiskelijat saavat todistuksen (liitteet 2 ja 3), jossa kuvataan heidän suomen/ruotsin kielen osaaminen, luku- ja kirjoitustaidon hallinta sekä numeeristen taitojen hallinta.

Koska kansanopistojen ja opintokeskusten yhdessä toteuttamassa koulutuksessa painotetaan erityisesti kokonaisvaltaista kotoutumista ja arjen kansalaisuutta, on koulutukseen luotu digitaalisten osaamismerkkien järjestelmä. Osaamismerkkien avulla opiskelija saa tunnustusta sellaisista osaamisalueista, joita todistuksessa ei huomioida, mutta joilla voi olla huomattava merkitys hänen kotoutumiseensa ja kokonaisvaltaisen osaamisen esilletuomisessa. Todistuksessa arvioinnin painotus on suomen/ruotsin kielen, luku- ja kirjoitustaidon sekä matemaattisten taitojen arvioinnissa. Osaamismerkeissä painotetaan opiskelu- ja itsearviointitaitoja sekä yhteiskuntataitoja ja kulttuurintuntemukseen liittyviä tavoitteita ja sisältöalueita (vrt. Vapaan sivistystyön lukutaitokoulutuksen opetussuunnitelmasuosituksen kohdat 7.2 ja 7.3, s. 30-33.)

Arjen kansalaistaitojen osaamismerkkiperheen tarkoituksena on yhtäältä tuoda osaaminen näkyväksi opiskelijalle itselleen ja muille sekä toisaalta auttaa opiskelijaa voimautumaan ja motivoitumaan opiskeluprosessissa. Osaamismerkkien arviointikriteerit toimivat myös apuna koulutusta järjestävien tahojen opetuksen suunnittelussa ja työkaluna jatkuvassa arvioinnissa. Osaamismerkit ohjaavat opiskelijaa harjoittelemaan tavoitteellista työskentelyä. Arjen kansalaistaitojen osaamismerkkiperheessä on viisi merkkiä: Osallistuva oppija, Osaava oppija, Paikallistuntija, Kulttuurintuntija sekä kaikki merkit kokoava Arjen kansalaistaitaja. Merkit voidaan myöntää joko digitaalisina osaamismerkkeinä tai paperisina versioina. (liite 4)

Arjen kansalaistaitojen -osaamismerkeillä on tarkoitus tunnistaa ja tunnustaa osaamista, joka ei ole riippuvaista opiskelijan kielitaidon tasosta. Koulutuksessa opiskelu- ja itsearviointitaitoja sekä yhteiskuntataitoja ja kulttuurintuntemuksen osaamista voidaan osoittaa monin eri tavoin. Opiskelijat voivat esimerkiksi kerätä koulutuksen aikana portfolioita, joka tukee todistuksen arviointeja ja on osana osaamisen osoittamista osaamismerkkien osalta. Digitaalisten osaamismerkkien (Arjen kansalaistaidot - osaamismerkit) myöntämisestä päättävät koulutuksen toteuttamiseen osallistuneet opettajat ja kunkin oppilaitoksen koulutusvastaavat.

Opintojakson loppuvaiheessa sekä opiston että opintokeskuksen koulutusvastaavat käyvät yhteisen arviointikeskustelun, jossa hyödynnetään koulutuksen aikana tehtyjä arviointeja ja peilataan niitä koulutuksen tavoitteisiin. Todistuksiin kirjataan kunkin oppilaitoksen antama opetus. Osaamista arvioidaan Vapaan sivistystyön lukutaitokoulutuksen opetussuunnitelmasuosituksen, liitteenä 1 olevan arviointitaulukon mukaan. Mikäli opiskelija on koulutuksen aikana saavuttanut joillakin kielitaidon osa-alueilla vähintään taitotason A1.1, todistukseen merkitään myös kyseisten kielitaidon osa-alueiden kohdalle opiskelijan saavuttama kielitaitotaso eurooppalaisen viitekehyksen kielitaidon tasojen kuvausasteikon mukaisesti. Todistukseen voidaan lisäksi liittää sanallista arviointipalautetta opiskelijan taitojen kehittymisestä. Koulutuksen päätyttyä oppilaitoksen tulee toimittaa TE-toimiston asiakkaista TE-toimistolle tiedot opiskelijan suomen kielen sekä luku- ja kirjoitustaidon kehityksestä, jonka jälkeen TE-toimisto tekee päätöksen seuraavaan koulutukseen tai muuhun toimintaan ohjauksesta

11 Kohderyhmille mahdolliset jatkopolut

Maahanmuuttajien vapaan sivistystyön lukutaitokoulutukseen osallistuvat henkilöt ovat pääsääntöisesti suhteellisen vähän kotimaassaan opiskelleita henkilöitä, jotka tarvitsevat luku- ja kirjoitustaidon opetusta ja joille perusopetuksen alkuvaiheen lukutaito-opetus ei ole sopivin vaihtoehto tai sitä ei ole paikkakunnalla tarjolla. Vapaan sivistystyön lukutaitokoulutuksessa kiinnitetään erityistä huomiota luku- ja kirjoitustaidon sekä suomen tai ruotsin kielen opetuksen ohella myös kokonaisvaltaisen kotoutumisen tukemiseen ja opiskelijoiden toiminnallisuuden ja osallisuuden edistämiseen.

Koulutuksessa voi olla sekä nuoria, joiden aikaisempi opiskelu on jäänyt lähtömaan levottomuuksien takia vähäiseksi tai puuttuu kokonaan. Mukana voi olla myös vanhempia henkilöitä, etenkin naisia, jotka ovat perheen yhdistämisen kautta tulleet Suomeen, eivätkä lähtömaassaan ole käyneet ollenkaan koulua. Koulutukseen voi myös osallistua henkilöitä, jotka esimerkiksi traumaattisten kokemusten tai oppimisvaikeuksien takia hyötyvät toiminnallisuutta painottavasta kotoutumiskoulutuksesta ja tarvitsevat luku- ja kirjoitustaidon vahvistusta. Mikäli paikkakunnalla ei ole tarjolla työvoimamahallinnon järjestämää kotoutumiskoulutukseen liittyvää lukutaitokoulutusta omalla äidinkielellä

lään lukeville mutta latinalaisten aakkosten opetusta tarvitseville, voi vapaan sivistystyön lukutaitokoulutuksessa olla mukana myös henkilöitä, joilla on useidenkin vuosien koulutustausta lähtömaastaan.

Kaikkien opiskelijoiden kanssa tehdään henkilökohtaiset opiskelusuunnitelmat sekä jatkosuunnitelmat kotoutumisen etenemiseksi lukutaitokoulutuksen päätyttyä. Opiskelijoiden kiinnostuksen kohteiden ja aikaisemman osaamisen huomioiminen jatkokoulutuspolkujen suunnittelussa on ensiarvoisen tärkeää. Koulutuspolkujen suunnittelussa maahanmuuttajaopiskelija toimii aktiivisena oman tilanteensa asiantuntijana. Suunnitelman teossa häntä on tukemassa oppilaitoksen opinto-ohjaaja ja/tai ryhmänohjaaja. Lukutaitokoulutuksen osallistujaryhmä voi olla hyvin heterogeeninen ja jatkosuunnitelmat voivat näin myös olla hyvin erilaisia. Tämän takia monen suuntainen yhteistyö koulutuspolkujen rakentamisessa on ensiarvoisen tärkeää. Yhteistyötä tehdään esimerkiksi TE-toimiston, kunnan, eri oppilaitosten ja kolmannen sektorin kanssa.

Esimerkkejä mahdollisista koulutuspoluista:

1. Nuori henkilö, jonka koulunkäynti on lähtömaassa ollut vähäistä tai sitä ei ole ollut ollenkaan. Hän on kiinnostunut opiskelusta ja aktiivinen opiskelija. Luku- ja kirjoitustaito kehittyvät nopeasti. Ensimmäisen lukukauden aikana hän on saavuttanut suomen kielen taitotason A1.1., jonka jälkeen hän siirtyy aikuisten perusopetuksen alkuvaiheen opetukseen. Hän jatkaa opiskelua aikuisten perusopetuksen päättövaiheeseen ja edelleen ammatilliseen koulutukseen tai oppisopimuksen kautta työelämään. Tavoitteena on ammattitutkinnon suorittaminen ja työllistyminen vapaille työmarkkinoille.
2. Nuori henkilö, jolla on jonkin verran koulunkäyntitaustaa lähtömaassaan. Koulunkäynti on kuitenkin ollut maan levottomuuksien takia hyvin katkonaista ja luku- ja kirjoitustaito ovat jääneet hyvin puutteellisiksi. Lukutaitokoulutuksen aikana hänellä on havaittu selkeitä oppimisvaikeuksia. Lukuvuoden mittaisen lukutaitokoulutuksen päättyessä luku- ja kirjoitustaito ovat kehittyneet jonkin verran. Hän on viihtynyt hyvin koulutuksessa ja koulutuksen toiminnalliset työtavat ovat tukeneet hänen oppimistaan. Siirtyminen aikuisten perusopetukseen

ei kuitenkaan vaikuttaisi hyvältä vaihtoehdolta tässä vaiheessa. Lukuvuoden mittaisen luku- taitokoulutuksen aikana jatkosuunnitelmia tarkennetaan ja arvioidaan yhdessä koulutus- vaihtoehtoja. Koska aikuisten perusopetus ei vaikuta sopivalta vaihtoehdolta, voi kotoutu- miskoulutuksen hidas polku olla yksi vaihtoehto. Kotoutumiskoulutuksen aikana pyritään jär- jestämään erilaisia työharjoittelumahdollisuuksia, joiden avulla pyritään etsimään yhdessä opiskelijan kanssa hänelle sopiva kotoutumisen jatkopolkua. Työharjoittelupaikkoina voisi- vat olla myös erilaiset nuorten työpajat.

3. Koulutukseen osallistujana voi olla myös esimerkiksi kotiäitinä lähtömaassaan ollut nainen, jolla ei ole ollut mahdollisuutta koulunkäyntiin ja luku- ja kirjoitustaito ovat jääneet saavut- tamatta. Hänellä voi olla paljon kokemusta lasten ja perheen hoidosta, mutta uudessa ym- päristössä lukutaidon saavuttaminen on tärkeää kokonaisvaltaisen kotoutumisen ja oman elämäntilanteen näkökulmasta. Opiskelu on hänelle kuitenkin haastavaa, koska perheestä huolehtiminen vie edelleen pääosan hänen ajastaan. Hän saavuttaa kuitenkin lukutaidon ja suomen kielen taidon, jolla selviää yksinkertaisissa arjen tilanteissa. Koulutuksen aikana hän tutustuu myös alueen järjestötoimintaan ja esimerkiksi erilaisiin mahdollisuuksiin toimia kol- mannen sektorin piirissä.
4. Sekä miehissä että naisissa voi olla nuorehkoja henkilöitä, joilla on suuri kiinnostus opintoja kohtaan. Heillä ei vain ole ollut lähtömaan tilanteen takia mahdollisuuksia koulunkäyntiin lap- sena ja näin luku- ja kirjoitustaito ovat jääneet saavuttamatta. Lukuvuoden mittaisen luku- taito-opetuksen jälkeen näille henkilöille on sopivin vaihtoehto siirtyä aikuisten perusope- tukseen, jotta mahdollisuudet laaja-alaiseen kotoutumiseen ja opintojen jatkamiseen am- matillisiin koulutuksiin mahdollistuisi.
5. Perheenyhdistämisten kautta Suomeen tulee myös vanhempia henkilöitä, joilla lukutaito on jäänyt saavuttamatta lähtömaassa. Heillä on paljon elämäntilanteesta mutta luku- ja kirjoj- tustaidon oppiminen voi olla vaikeaa. Hyvän kotoutumisen ja oman elämäntilanteen näkö- kulmasta on kuitenkin tärkeää saavuttaa taitoja, jotka tukevat toimintaa arjen tilanteissa. Arjen monilukutaidon hallitsemiseen kuuluvat mm. taito kertoa kysyjälle oman nimensä, osoitteensa ja puhelinnumeron, tunnistaa linja-autojen numeroita sekä jokapäiväisessä elämässä kohdattavia tuoteloja.

Lähteet

Laki vapaasta sivistystyöstä 632/1998. Luettu 2.1.2019. saatavilla: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980632>

Luukkainen, H. 2019. Opiskelijoiden kokemuksia aikuisten maahanmuuttajien lukutaitokoulutuksesta. (34-50) Teoksessa: T. Valkendorff & H. Luukkainen 2019. Maahanmuuttajien lukutaitokoulutus. Kansanopistot ja opintokeskukset uuden sivistystehtävän toteuttajina. (toim.) Saatavilla: <https://peda.net/kansanopistot/kansanopistoyhdistys/m/lukutaitokoulutus>

Maahanmuuttoviraston tilastot 2019. Luettu 5.5.2018. saatavilla: <http://tilastot.migri.fi/#applications?start=540&end=55>

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2018. Maahanmuuttajien luku- ja kirjoitustaidon koulutus siirtyy osaksi koulutusjärjestelmää. saatavilla: <https://minedu.fi/maahanmuuttajien-luku-ja-kirjoitustaidon-koulutus>

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017. Vapaan sivistystyön uusi sivistystehtävä 2017. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:33. Saatavilla: <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80311/okm33.pdf>

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016. Selvitys: Turvapaikanhakijoiden koulutustaustaa, työkokemusta ja opiskeluvalmiuksia kartoitettiin. Luettu 8.8.2019. Saatavilla: https://minedu.fi/artikkeli/-/asset_publisher/selvitys-turvapaikanhakijoiden-koulutustaustaa-tyokokemusta-ja-opiskeluvalmiuksia-kartoitettiin

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014. Vapaan sivistystyön rakenne- ja rahoitustyöryhmän muistio. 2014. Työryhmämuistioita ja selvityksiä 2014:25. Luettu 20.2.2019. saatavilla: <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75244/tr25.pdf>

Opetushallitus 2019. Opetus- ja kulttuuritoimen rahoitus – yksikköhintojen ja rahoituksen määräytyminen vuonna 2019. Oppaat ja käsikirjat 2019:3. Saatavilla: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/opetus_ja_kulttuuritoimen_rahoytus_2019_0.pdf

Opetushallitus 2017. Vapaan sivistystyön lukutaitokoulutuksen opetussuunnitelmasuositus 2017. Saatavilla: https://www.oph.fi/download/189615_vapaan_sivistystyon_lukutaitokoulutuksen_opetussuunnitelmasuositus_2017.pdf

Tammelin-Laine, T. (2014). Aletaan alusta. Luku- ja kirjoitustaidottomat aikuiset uutta kieltä oppimassa. Jyväskylä studies in humanities 240. Jyväskylä: University of Jyväskylä.

Valkendorff, T. 2019. Aikuisten maahanmuuttajien lukutaitokoulutus – vapaa sivistystyö uutta tehtävä toteuttamassa. (51-73) Teoksessa: T. Valkendorff & H. Luukkainen 2019. Maahanmuuttajien lukutaitokoulutus.

Kansanopistot ja opintokeskukset uuden sivistystehtävän toteuttajina. (toim.) Saatavilla: <https://peda.net/kansanopistot/kansanopistoyhdistys/m/lukutaitokoulutus>

Valtioneuvoston kanslia 2017. Ratkaisujen Suomi: Puolivälin tarkistus. Hallituksen toimintasuunnitelma vuosille 2017-2019. Hallituksen julkaisusarja 5/2017. Saatavilla: https://vnk.fi/documents/10616/4610410/Toimintasuunnitelma+H_5_2017+280417.pdf

Vapaan sivistystyön valtionavustukset 2019. Luettu 20.2.2019. saatavilla: https://www.oph.fi/rahoitus/valtionavustukset/vapaa_sivistystyo

Liitteet

Tiedote uudesta maahanmuutajakoulutuksesta

_____ Kansanopistolla alkaa uusi koulutus maahanmuuttajille pvm. Koulutus toteutetaan yhteistyössä _____ opintokeskuksen/opintokeskusten kanssa.

Koulutus on maksuton kotoutumisajalla oleville oppivelvollisuusiän ylittäneille maahanmuuttajille, joille on tehty kotoutumissuunnitelma Te-toimistossa tai kunnassa.

Koulutuksen toteutus perustuu Opetushallituksen Vapaan sivistystyön lukutaitokoulutuksen opetussuunnitelmasuosituksen, jossa lukutaito-opetuksen lisäksi tuetaan kokonaisvaltaista kotoutumista ja aktiivisen kansalaisuuden vahvistumista. Koulutuksessa painotetaan toiminnallisia opetusmenetelmiä.

Koulutus soveltuu henkilöille, jotka tarvitsevat luku- ja kirjoitustaidon opetusta tai joilla on oppimisvaikeuksia ja tarvitsevat erityistä tukea opiskeluunsa.

Koulutuksen kesto on ___ opintoviikkoa ja viikoittainen opiskeluaika on ___ tuntia.

Kaikille opiskelijoille tehdään henkilökohtaiset opiskelusuunnitelmat, joiden mukaan opintoja voidaan suunnata mahdollisimman hyvin kunkin opiskelijan tarpeiden mukaan.

Lainmuutoksen myötä myös muihin omaehtoiseen kotoutumiskoulutukseen osallistuvien opiskelijoiden opinnot vapaan sivistystyön oppilaitoksissa ovat maksuttomia.

TODISTUS

Etunimi Sukunimi
syntymäaika

on osallistunut vapaan sivistystyön lukutaitokoulutukseen
koponumero ja koulutuksen nimi, jolla ilmoitettu kopoon (XXX opetustuntia)

xx.xx.20xx – xx.xx.20xx

Koulutuksen sisältöalueet

Monilukutaito

Yhteiskuntataidot ja kulttuurintuntemus

Opiskelu- ja itsearviointitaidot

Suomen kielen taitotaso eurooppalaisen viitekehyksen mukaan

- kuullun ymmärtäminen AXX
- puhuminen AXX
- luetun ymmärtäminen AXX
- kirjoittaminen AXX

Paikka 24.5.2019

opiston rehtori

opiston vastuuopettaja

opintokeskuksen vastuuohjaaja

Opiston leima

Opintokeskuksen leima

Arviointitulukko todistuksen liitteenä 1.

Koulutus on toteutettu xx kansanopiston ja xx opintokeskuksen yhteistyönä noudattaen opetushallituksen Vapaan sivistystyön lukutaitokoulutuksen opetussuunnitelmasuosittelusta 2017

Vuorovaikutustilanteissa toimiminen

- ___ Tunnistaa ja ymmärtää puheesta joitakin suomen kielen sanoja, kysymyksiä ja fraaseja.
- ___ Osaa ääntää ymmärrettävästi.
- ___ Osaa tuottaa joitakin suomen kielen sanoja
- ___ Osaa jonkin verran arkisessa kanssakäymisessä tarvittavia sanoja.
- ___ Osaa melko paljon itseä ja lähipiiriä kuvaavia sanoja.
- ___ Osaa vastata tavallisimpiin kysymyksiin ja käyttää yleisimpiä fraaseja.
- ___ Osaa paljon arkielämän asiointitilanteissa tarvittavia sanoja.
- ___ Pystyy seuraamaan yksinkertaista vuoropuhelua.
- ___ Pystyy osallistumaan yksinkertaiseen vuoropuheluun.
- ___ Osaa monipuolisesti sanoja ja fraaseja useista aihepiireistä.

Opiskelija saavutti kielitaidon tasojen kuvausasteikon mukaisen taitotason' _____

Tekstien lukeminen ja tulkitseminen

- ___ Tunnistaa arjen sujuvuuden kannalta tärkeitä symboleja.
- ___ Tuntee latinalaisen kirjaimiston.
- ___ Tunnistaa muutamia tuttuja sanoja.
- ___ Osaa mekaanisesti lukea tavuja tai lyhyitä sanoja.
- ___ Osaa ymmärtäen lukea sanoja.
- ___ Osaa ymmärtäen lukea lauseita tai lyhyitä tekstejä.

Opiskelija saavutti kielitaidon tasojen kuvausasteikon mukaisen taitotason _____

Tekstien kirjoittaminen ja tuottaminen

- ___ Osaa kirjoittaa suur- ja pienaakkosia.
- ___ Ymmärtää äänne- ja kirjainvastaavuutta ja osaa kirjoittaa tavuja.
- ___ Osaa kirjoittaa sanoja.
- ___ Osaa kirjoittaa lyhyitä lauseita.
- ___ Osaa kirjoittaa lyhyitä viestejä, esim. ilmoittaa poissaolosta.
- ___ Osaa käyttää tietokonetta lyhyiden viestien lähettämiseen.

Opiskelija saavutti kielitaidon tasojen kuvausasteikon mukaisen taitotason _____

Numeeriset taidot

- ___ Tunnistaa arjen toiminnoissa tärkeitä numeerisia symboleja.
- ___ Osaa lukusanoja ja ymmärtää niiden merkityksen.
- ___ Osaa kertoa itselleen tärkeitä numeerisia ilmauksia, esim. oman osoitteen, henkilötunnuksen ja puhelinnumeron.
- ___ Osaa ilmaista luvuilla määrää ja järjestystä.
- ___ Tunnistaa ja osaa kellonaikoja sekä osaa käyttää tavallisimpia mittavälineitä.
- ___ Osaa yhteen- ja vähennyslaskun perusteet.

ⁱ Kuvausasteikko on Suomessa laadittu sovellus asteikoista, jotka sisältyvät Euroopan neuvoston toimesta kehitettyyn Kielten oppimisen, opettamisen ja arvioinnin yhteiseen eurooppalaiseen viitekehykseen.

http://www.oph.fi/download/111628_kielitaidon_tasojen_kuvausasteikko.pdf

Arjen kansalaistaidot näkyviksi osaamismerkkien avulla!

Arjen kansalaistaitojen osaamismerkkiperhe on suunnattu käytettäväksi aikuisten maahanmuuttaneiden lukutaitokoulutuksissa vapaan sivistystyön piirissä. Osaamismerkit tukevat opiskelijaa tavoitteellisen työskentelyn harjoittelussa.

Arjen kansalaistaitojen osaamismerkkien tarkoituksena on

- 1) tuoda osaaminen näkyväksi opiskelijalle ja muille,
- 2) auttaa opiskelijaa voimaantumaa ja motivoitumaan opiskeluun sekä
- 3) toimia opetuksen ja jatkuvan arvioinnin työkaluina.

Tässä oppaassa käydään aluksi läpi osaamismerkkiperheen jäsenet, esitellään merkkien sisältämät osaamistavoitteet ja annetaan ohjeita merkkien myöntäjille. Tämän jälkeen esitellään sitä, millä eri tavoin merkit voidaan myöntää sekä annetaan vinkkejä osaamismerkkien käyttöönottoon opiskelijaryhmissä. Oppaan lopussa on yhteenvetotaulukko, josta löytyy lisäksi vinkkejä sille, miten eri teemoja voi koulutuksissa käsitellä. Osaamismerkkien sisältöjä määrittelee Vapaan sivistystyön lukutaitokoulutuksen opetussuunnitelmasuositus (OPH 20171). Osaamismerkkien edustamat osaamistavoitteet pohjaavat etenkin opetussuunnitelmasuosituksen lukuihin 7.2 Yhteiskuntataidot ja kulttuurintuntemus ja 7.3 Opiskelu- ja itsearviointitaidot.

Arjen kansalaistaitojen osaamismerkkiperheeseen kuuluu viisi eri merkkiä. Ensimmäisen merkin saavat kaikki, jotka osallistuvat opiskeluun. Kolme seuraavaa merkkiä myönnetään opetussuunnitelmasuosituksen tavoitteiden pohjalta muodostettujen osaamisten perusteella. Viides merkki koostaa aikaisemmat suoritukset. Osaamismerkkin saadakseen opiskelijan täytyy saavuttaa kaikki kyseisen merkin osaamistavoitteet. Tavoitteisiin liittyvää osaamista voidaan kuitenkin osoittaa monin eri tavoin.

Lisätietoa sivulta: <https://peda.net/kansanopistot/kansanopistoyhdistys/m/lukutaitokoulutus/ako>